

MAGYARORSZÁG ÉS A DONOR ORSZÁGOK
OKTATÁSI EGYÜTTMŰKÖDÉSEI
AZ EGT ALAP ÖSZTÖNDÍJ
PROGRAMBAN

TARTALOM

5	VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ
7	EXECUTIVE SUMMARY
9	AZ EGT ALAP ÖSZTÖNDÍJ PROGRAM HÁTTERE ÉS CÉLJAI
11	MAGYARORSZÁG ÉS A DONOR ORSZÁGOK RÖVID BEMUTATÁSA
11	Az országok általános bemutatása
12	Az országok az európai uniós elvárások fényében
14	Az országok oktatási rendszerének általános bemutatása
15	A DONOR ORSZÁGOK OKTATÁSI RENDSZERÉNEK RÉSZLETES BEMUTATÁSA
15	Norvégia oktatási rendszere
16	<i>A norvég közoktatás</i>
17	<i>A norvég középfokú oktatás</i>
18	<i>A norvég felsőfokú szakképzés</i>
18	<i>A norvég felsőoktatás</i>
21	Izland oktatási rendszere
22	<i>Az izlandi közoktatás</i>
23	<i>Az izlandi szakképzés</i>
24	<i>Az izlandi felsőoktatás</i>
26	Liechtenstein oktatási rendszere
26	<i>A liechtensteini közoktatás és szakképzés</i>
28	<i>A liechtensteini felsőoktatás</i>
28	Magyarország és a donor országok oktatási rendszerének összevetése
28	<i>Köznevelés, szakképzés</i>
28	<i>Felsőoktatás</i>
35	MAGYARORSZÁG ÉS A DONOR ORSZÁGOK OKTATÁSI KIHÍVÁSAI
36	<i>Magyarország</i>
36	<i>Norvégia</i>
37	<i>Izland</i>
37	<i>Liechtenstein</i>

Impresszum

Szerzők: Balla Ágnes, Kocsis Ferenc (*Expanzió Kft.*)

Szerkesztők: Beke Márton, Lovászi Attila,

Széll Adrienn, Tamás Krisztina

Olvasószerkesztő: Karvalits Ivett

Grafikai tervezés, tördelés: Vilimi Kata

Kiadja a Tempus Közalapítvány, 2017

A kiadásért felel: Tordai Péter igazgató

Nyomdai kivitelezés: Perfect Lines Digitális Nyomda

ISBN 978-615-5319-38-9

A kiadvány az EGT Alap Ösztöndíj program támogatásával jött létre. A kiadványban megjelentek nem szükségszerűen tükrözik a támogató álláspontját.

A kiadványban illusztrációként az egyes projektek fényképeit is felhasználtuk. További fotókreditek: Wikipedia, Wikimedia Commons, unsplash.com.

Tempus Közalapítvány

1077 Budapest, Kéthly Anna tér 1.

postacím: 1438 Budapest 70, Pf. 508.

infóvonal: (06 1) 237 1320

e-mail: info@tpf.hu

www.tka.hu » EGT Alap Ösztöndíj

A Tempus Közalapítvány minden pályázataival kapcsolatos információt, pályázati űrlapot, egyéb dokumentumot térítésmentesen bocsát az érdeklődők rendelkezésére, azok kereskedelmi forgalomba nem hozhatók.

38 A donor országok átvehető oktatási jó gyakorlatai
40 *Norvégia átvehető oktatási jó gyakorlatai*
42 *Izland átvehető oktatási jó gyakorlatai*
44 Magyarország átadható oktatási jó gyakorlatai
45 AZ EGT ALAP ÖSZTÖNDÍJ PROGRAMJÁNAK HAZAI
EREDMÉNYEI
47 Előkészítő látogatások és Szakmai látogatások (M1)
48 Felsőoktatási mobilitások (M2)
50 Oktatói mobilitás nem felsőoktatási intézmények
számára (M3)
51 Felsőoktatási intézményközi együttműködési
projektek (M4)
55 AZ ÖSZTÖNDÍJ PROGRAMOK TOVÁBBFEJLESZTÉSE
KAPCSÁN MEGFOGALMAZOTT JAVASLATOK
55 A donor országok és a kedvezményezett országok
56 *A program átfogó menedzselése*
56 *Minőségbiztosítás*
56 *A donor országok szűkös kapacitásai és a szektorköziség*
57 *Priorizálható területek*
58 *Fenntarthatóság*
58 Az intézmények, projektek szintje – Javaslatok
61 ÖSSZEGZÉS
62 FÜGGELÉK
64 IRODALOMJEGYZÉK

Az EGT Alap Ösztöndíj program célja, hogy elősegítse a nemzetközi együttműködések és a kölcsönös mobilitási programok megvalósítását Magyarországon és a három donor ország (Norvégia, Izland és Liechtenstein)

között, annak érdekében, hogy ezzel erősítse a felek közötti kapcsolatot és azokat az oktatási folyamatokat, amelyeket ma Lisszabon, Koppenhága vagy épp Bologna neve fémjelez. A részt vevő országok nem feltétlenül lennének egymás ideális együttműködő partnerei, történelmileg sem kötődnek egymáshoz, földrajzilag is távol vannak – az EGT Alapból finanszírozott Ösztöndíj program éppen ezeket a különbségeket hivatott oldani, a távolságokat leküzdeni.

A három donor ország nemcsak hazánkat, hanem összesen 15 országot támogat külön kerettel, meghatározott prioritáslista mentén. Ezen prioritások között az egyik az oktatás és képzés területén megvalósuló Ösztöndíj program, amely az évek alatt **kiemelt helyet vívott ki magának:**

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

a 2004–2009 közötti ciklusban is több országban – köztük Magyarországon – kapott támogatást ez a terület, majd a 2009–2014-es szakaszban szintén.

Össességében 177 pályázat érkezett be a négy pályázattípusra, amelyek közül 126 lett támogatott. Az együttműködésekben 92 magyar intézmény vett részt, némelyikük több pályázatot adott be vagy több pályázattípusban is megmérettette magát, míg a donorok részéről 139 intézmény kapcsolódott be a programba.

177 pályázat

126 támogatott pályázat

92 magyar intézmény

139 intézmény donor országból

815 mobilitás

Az Ösztöndíj program rendelkezésre álló költségvetése a 2009–2014-es időszakban 3,5 millió euró volt, a program forrásait az EGT Finanszírozási Mechanizmus, valamint Magyarország központi költségvetése biztosította. A nemzeti hozzájárulás mértéke 15% volt. Az Ösztöndíj program magyarországi koordinálója a Tempus Közalapítvány volt, mely a pályázati lehetőségekhez kapcsolódó információszolgáltatást, a pályázatírással kapcsolatos tanácsadást, a beérkezett pályázatok kezelését és értékelését, a szerződésköttést és a projektek nyomon követését látta el mint Program Operátor.

A négyféle pályázati tevékenység döntő többsége mobilitás fókuszú volt, melynek eredményeképp **összesen 815 mobilitást támogatott** a program, melyek nagyrészt kifelé irányultak (87,4%) – vagyis magyar hallgatók, oktatók és szakemberek látogattak a donor országok valamelyikébe, elsősorban Norvégiába (a mobilitások 56,9%-a ide irányult). Ennek a 815 mobilitásnak a megvalósulása 1 136 565 euró lekötését eredményezte.

A korábbi időszak tisztán mobilitási programja it ez a programszakasz egy új lehetőséggel bővítette: elérhetővé váltak felsőoktatási intézményi együttműködések. Ebből 8 valósult meg, összesen 1 264 080 euró értékben. A pályázat hiánypótló volt abban a tekintetben, hogy az Erasmus+ programon belül elérhető hasonló, de az igényekhez mérten nagyon szűk kerettel rendelkező lehetőség mellett kínált egy újabb platformot a mobilitáson túlmutató együttműködések, kutatásokat, tanulmányok készítését, tananyagfejlesztést vagy nyári egyetemeket, intenzív programokat megvalósító egyetemi kooperációknak. A mobilitás mellett szükség van a felsőoktatásban az oktatás minőségének fejlesztése és a nemzetköziesítés fokozása érdekében ilyen típusú lehetőségekre is.

A történelmi-kulturális kötődés hiánya vagy a távolság mellett az oktatási-képzési rendszerekben rejlő különbségek sem könnyítették meg a felek dolgát, hiszen előfordult, hogy az adminisztratív tényezők (pl.: különböző félévkezdési időszakok, eltérő arányú kreditek a felsőoktatásban) akadályoztak, akár meg is hiúsítottak egy-egy együttműködést. Hosszabb távon azonban a Magyarország és a donor országok közötti oktatási együttműködésekre szánt külön támogatás sikeresnek mondható, amit jól mutat a szűkös időkeret ellenére megvalósított mobilitások és együttműködések száma. Az együttműködések kifejezetten ez a célzott támogatás katalizálja, ennek hiányában Magyarország és a három donor ország nem feltétlenül lennének egymás partnerei. A következő programszakaszban az adminisztráció egyszerűsítésével, tágabb megvalósítási időkerettel, különböző marketing eszközökkel elősegíthető, hogy a most vagy korábban kialakult kapcsolatok megszilárduljanak, és az eseti helyett folyamatossá válhasson a felek közötti együttműködés.

The aim of the EEA Scholarship Programme is to promote international cooperation and mutual mobility programs between Hungary and the three Donor States (Norway, Iceland and Liechtenstein) to strengthen the relationship and the Lisbon, Copenhagen, Bologna processes among the partner countries. These countries might not be each other's ideal partners, they are neither linked historically nor close to each other but the EEA Grants Scholarship Programme is meant to overcome these differences and shorten distances.

The three Donor States not only fund Hungary but altogether they support 15 countries under a special scheme, following a special priority list. One of these priorities is the Scholarship Programme in the field of education and training. This programme had a special position during the 2004–2009 timeframe, it was funded in several countries, as well as in Hungary, and it received financial support in the 2009–2014 period as well. The Programme Operator for the Scholarship Programme in Hungary has been Tempus Public Foundation. The total available budget was 3,5 million EUR.

EXECUTIVE SUMMARY

Altogether 177 applications were received for the four measures out of which 126 have been granted so far¹. 92 Hungarian institutions participated in the cooperation, some of them applied more times or competed in different measures as well, while 139 institutions participated from the donor countries' side.

The majority of the measures focused on mobility which resulted in 815 mobilities. Higher proportion of these mobilities were outgoing (87,4%) which means that Hungarian students,

177 applications

126 granted projects

92 Hungarian institutions

139 institutions from Donor States

815 mobilities

teachers and staff visited one of the donor countries, in most of the cases Norway (56,9% of the mobilities were headed to Norway). These 815 mobilities summed up EUR 1 136 565.

Compared to the previous programme period that focused exclusively on mobility this phase offered the possibility of inter-institutional cooperation among higher education institutions. Eight projects were funded under this scheme, covering EUR 1 264 080. This inter-institutional cooperation opportunity covered a 'market niche'. Although, the Erasmus+ Programme offers a similar application type, but its financial support is very narrow compared to the needs. Hence this measure offered a new type of cooperation beyond mobilities, such as opportunity for carrying out researches, studies, developing curriculum, organising summer universities and intensive programmes. Besides mobilities, higher education needs that kind of cooperation to develop quality of education and strengthen internationalisation.

In addition to the lack of historical-cultural linkage or the distance, differences in education and training systems, did not ease the parties' cooperation. Furthermore, administrative burdens (e.g.: different academic calendars or different weights in the credit system) hindered or even prevented collaborations.

The overall picture of the grant funding educational cooperation between Hungary and the Donor States is successful. It is proved by the number of mobilities and projects carried out despite of the tight time frame. Cooperation between the parties are especially boosted by the Scholarship Programme. Without the Programme Hungary and the Donor States would not be necessarily each other's partners (as statistics show). In the next programme period it is necessary to ease the administration, have a wider timeframe to accomplish the Programme. Using different market tools can help to strengthen existing or previous cooperation which can become long-run and continuous collaborations instead of occasional.

A három donor ország – Norvégia, Izland és Liechtenstein tagja az Európai Gazdasági Térségnek (EGT), az Európai Unióban azonban nem. Ezt azt jelenti, hogy a gazdasági térségből fakadó előnyöket élvezik, EU-tagság hiányában azonban nem járulnak hozzá pénzügyileg az EU közös politikájához.

Az Európai Gazdasági Térség országai közti különbségek kiegyenlítéséhez két finanszírozási mechanizmussal, az EGT, valamint a Norvég Alappal járulnak hozzá. Az EGT és a Norvég Alap átfogó céljai a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése, valamint a kétoldalú kapcsolatok erősítése a donor országok és a kedvezményezett országok között. A két alapnak hasonlóak, de nem egyformák a céljai: a Norvég Alapot kizárólag Norvégia finanszírozza, kedvezményezett országai az EU-hoz 2004 óta csatlakozott 13 tagállam – az együttműködések ezen országok és norvég szervezetek között valósulhatnak meg. Az EGT Alap Norvégia, Liechtenstein és Izland által közösen létrehozott támogatási alap, amelynek szélesebb a támogatotti köre: a 13 országon kívül támogatásban részesül Görögország és Portugália, valamint átmenetileg Spanyolország is.

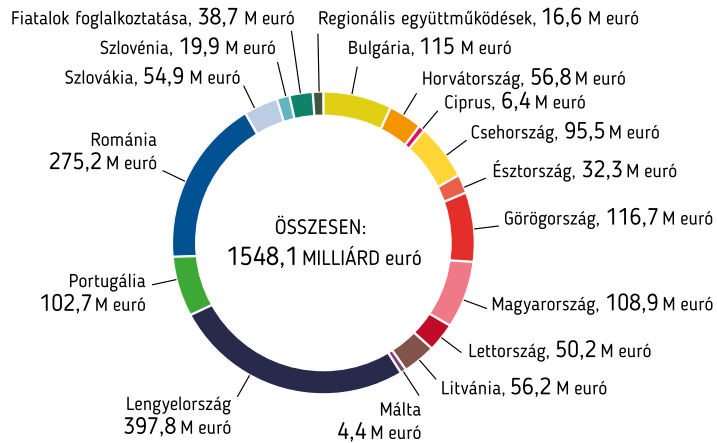
Az EGT Alapba a három ország arányosan ad be támogatási forrást: a 2009–14-es periódusban összesen 1,8 milliárd euró állt rendelkezésre, amelyből Norvégia 95,8%-ot, Izland 3,0%-ot, míg Liechtenstein 1,2%-ot finanszírozott. Magyarország esetében az EGT Alap 70,1 millió euró támogatást biztosított.

AZ EGT ALAP ÖSZTÖNDÍJ PROGRAM HÁTTERE ÉS CÉLJAI

A három donor ország tehát nemcsak hazánkat, hanem összesen 15 országot támogat külön kerettel, meghatározott prioritáslista mentén. Ezen prioritások közé olyan területek tartoznak, mint a megújuló energiaforrások, a környezetvédelem, a civil szféra megerősítése, a kulturális örökségvédelem, a veszélyeztetett fiatalok védelme, a kutatás vagy az egészségügy. A nemzetközi oktatási együttműködések, **ösztöndíj programok is fontos helyet vettek ki** maguknak ezen a listán: a 2004 és 2009 közötti ciklusban is több országban – köztük Magyarországon – kapott támogatást a terület, majd a 2009–2014-es szakaszban szintén kiemelt jelentőségű volt az oktatási terület.

Az EGT Alapba a három ország arányosan ad be támogatási forrást: a 2009–14-es periódusban összesen 1,8 milliárd euró állt rendelkezésre, amelyből Norvégia 95,8%-ot, Izland 3,0%-ot, míg Liechtenstein 1,2%-ot finanszírozott. Magyarország esetében az EGT Alap 70,1 millió euró támogatást biztosított.

Az EGT Alap támogatási megoszlása az egyes országok között, 2014–2021

Forrás: <http://eeagrants.org>

10

Az EGT Alap Ösztöndíj program célja az volt, hogy elősegítse a nemzetközi együttműködések és a kölcsönös mobilitási programok megvalósítását annak érdekében, hogy ezzel fokozza Magyarország részvételét a liszaboni, a koppenhágai és a bolognai folyamatokban, valamint hozzájáruljon a magyar és a donor országok (Norvégia, Izland, Liechtenstein) intézményei közötti hosszú távú kapcsolatok és szakmai együttműködések kialakításához.

A program keretében köz-, felnőtt- vagy felsőfokú oktatásban, valamint képzésben érintett egyéb intézmények pályázhattak tanulási, tapasztalatszerzési célú hallgatói, oktatói, személyzeti mobilitások megvalósítására, illetve felsőoktatási területen projekt alapú nemzetközi együttműködések megvalósítására. Az együttműködések során az alábbi tevékenységekre (angolul *Measure*, rövidítve M) lehetett pályázni:

- > Előkészítő látogatások és Szakmai látogatások (M1)
- > Felsőoktatási mobilitási pályázatok (M2)
- > Személyzeti/oktatói mobilitás nem felsőoktatási oktatási/képzési intézmények számára (M3)
- > Felsőoktatási intézményközi együttműködési projektek (M4)

A célország minden esetben a három donor ország legalább egyike lehetett, illetve az együttműködések működhettek kölcsönösségi alapon – tehát Magyarországra is jöhettek hallgatók, oktatók és más munkatársak, megvalósulhattak szakmai látogatások. A felsőoktatási intézményközi együttműködések pedig tovább tágították a kört: más kedvezményezett országok is bekapcsolódhattak a projektbe partnerként.

Az Ösztöndíj program az irányszámok alapján eredetileg legalább 275 hallgatói, 220 oktatói és személyzeti mobilitást tervezett támogatni, valamint 12 projekt alapú együttműködés megvalósulásához tervezett hozzájárulni Magyarország és a donor országok intézményei között. A végső számok végül valamelyest eltérő mobilitási arányokat mutatnak, de ez nagyrészt a futamidő során bekövetkezett hosszabb szünetnek, majd a zárásig rendelkezésre álló szűkös időkeretnek tudható be.

MAGYARORSZÁG ÉS A DONOR ORSZÁGOK RÖVID BEMUTATÁSA

11

Az országok általános bemutatása

	MAGYARORSZÁG	NORVÉGIA	IZLAND	LIECHTENSTEIN
Terület	93 030 km ²	385 252 km ²	103 000 km ²	160 km ²
Az ország lakosainak száma	9,8 M fő	5,2 M fő	0,33 M fő	37 622 fő
Főváros lakosainak száma	Budapest 1,7 M fő	Oslo 0,6 M fő	Reykjavík 0,1 M fő	Vaduz 5 429 fő
Régiók	7 régió 20 megye	5 régió 19 megye	8 régió 74 önkormányzat	1 régió
Hivatalos nyelv	magyar	norvég	izlandi	német
Pénz nem	forint	norvég korona	izlandi korona	svájci frank
Munkanélküliség aránya ²	4,3%	4,3%	2,6%	2,4% ³
GDP ⁴	67%	149%	129%	nincs adat
Népsűrűség (fő/km ²)	105,8	17,1	3,3	234,3

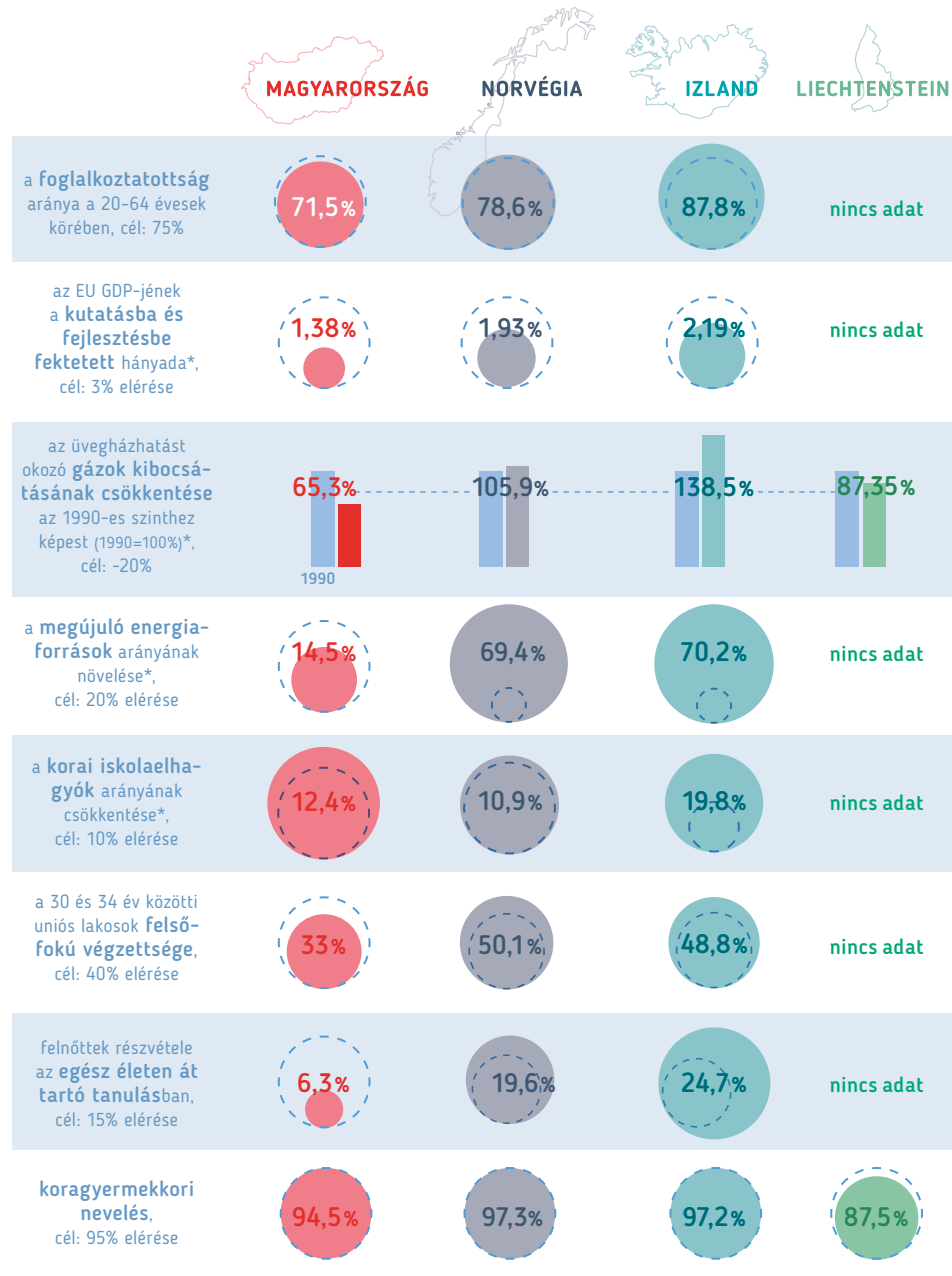
2 Az adatok forrása: Eurostat

3 Forrás: *Liechtenstein in Figures 2017* (2015. évi adat)

4 Forrás: Eurostat, 2016, *Vásárlóerő-paritáson, az Európai Unió (EU28) átlagához viszonyítva*

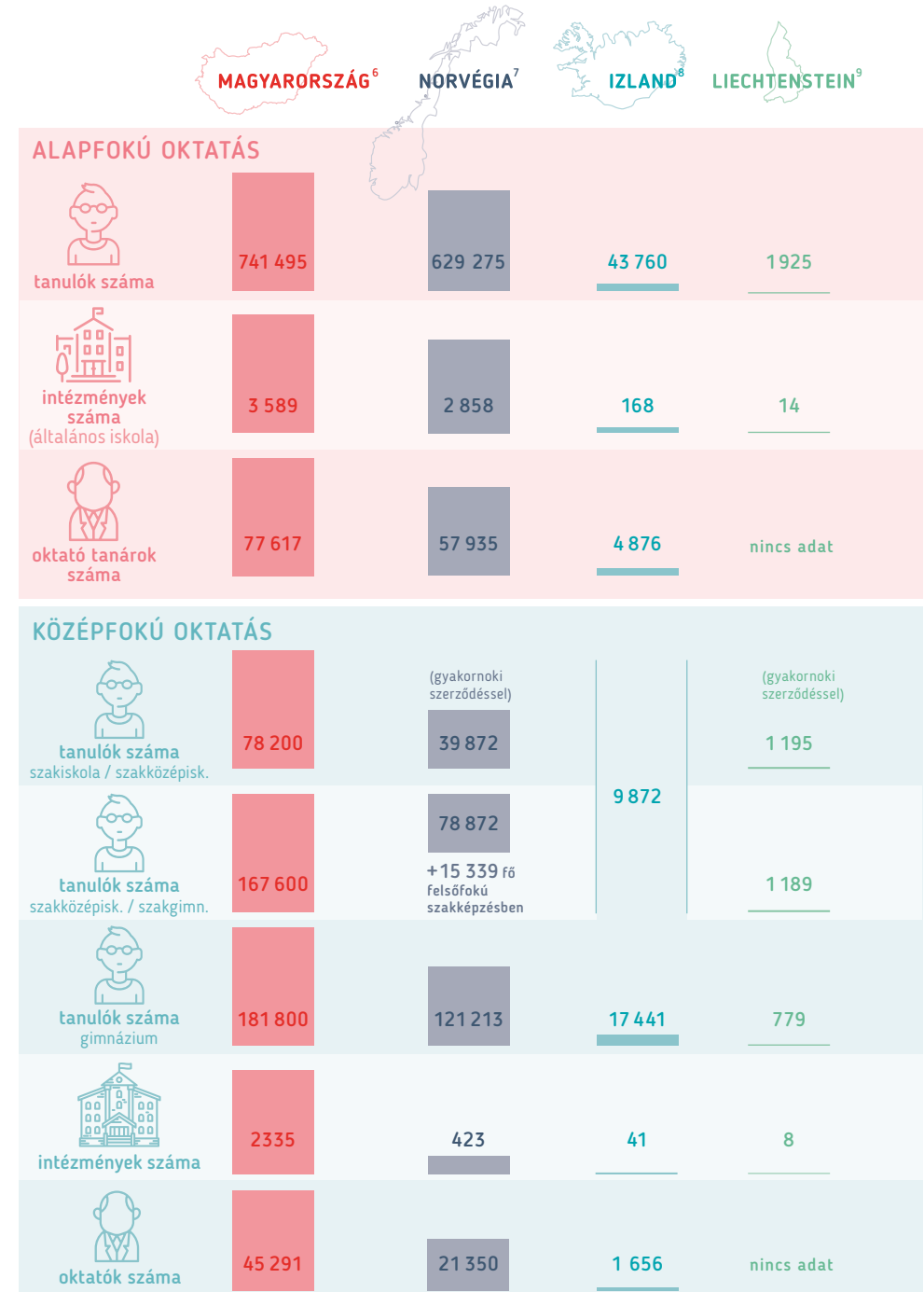
Az országok az európai uniós elvárások fényében

Az EU 2020 stratégiai célkitűzések teljesítése országonként⁵

* 2015-ös adat

Az országok oktatási rendszerének általános bemutatása

⁶ Forrás: KSH, Oktatási adatok 2016/17

⁷ Forrás: www.ssb.no

⁸ Forrás: www.static.is

⁹ Forrás: Liechtenstein in Figures 2016 » www.llv.li/files/as/fl-in-zahlen-englisch-2016.pdf

⁵ Forrás: Eurostat, 2016. <http://ec.europa.eu/eurostat/web/europe-2020-indicators/resource-efficient-europe/main-tables>

Az országok oktatási rendszerének általános bemutatása

	MAGYARORSZÁG	NORVÉGIA	IZLAND	LIECHTENSTEIN
KÖZÉPFOKÚ OKTATÁS				
 tanulószerződés/ gyakornoki szerződés típusa	Tanulószerződés, amit a tanuló és a vállalat köt. Az iskola és a vállalat együttmű- ködési megállapo- dást köt.	Gyakornoki szerződés, amit a tanuló és a vállalat köt.	Képzési szerződés a vállalat és a diák között, illetve a vállalat és az iskola is köt egy szerződést.	Gyakornoki szerződés, amit a tanuló és a vállalat köt.
 a tanév rendje	szeptember eleje - június közepe	augusztus közepe/vége - június közepe	augusztus vége - május vége/június eleje	augusztus közepe - július eleje
 tankötelezettség korhatára	16 év	16 év	16 év	15 év
FELSŐFOKÚ OKTATÁS				
 intézmények száma	65	22	7	3
 hallgatók száma	nappali tag: 205 560 287 018	288 989	19 163	677 +1032 fő külföldön
 oktatók száma	22 436	20 716	2 428	nincs adat
 népszerű területek	Gazdaságtud. ¹⁰ Műszaki terület Agrár Informatika Társadalomtud.	Oktatás Egészségügy Jóllét és sport Gazdaságtud. Természettud.	Humán ¹¹ Szociális és viselke- dési tud. Üzlet és adminisztr. Tanárképzés és oktatástud. Egészségügy Mérnöki szakmák	nincs adat
 a tanév rendje	Őszi szem. szept. eleje - dec. közepe Tavaszi szem. febr. eleje - jún. közepe	Őszi szem. aug. közepe - dec. közepe Tavaszi szem. jan. eleje - jún. közepe	Őszi szem. aug. közepe - dec. közepe Tavaszi szem. jan. eleje - jún. közepe	Őszi szem. szept. eleje - dec. vége Tavaszi szem. febr. közepe - jún. eleje

14

A DONOR ORSZÁGOK OKTATÁSI RENDSZERÉNEK RÉSZLETES BEMUTATÁSA

15

Norvégia oktatási rendszere

Norvégia nagy kiterjedésű ország, viszonylag alacsony népsűrűséggel. Részben ez is magyarázza a decentralizációra való törekvést, ami az oktatási rendszerben is érvényesül: az önkormányzatok feladata az iskolák – helyi igényeknek megfelelően történő – működtetése. Az államnak, azon belül az Oktatási és Kutatási Minisztériumnak van átfogó felelőssége, a teljes oktatási és képzési szektor együttesen ez alá az intézmény alá tartozik. Ez magába foglalja az óvodákat, az általános iskolákat, a szakközépiskolákat és gimnáziumokat, de ide tartozik a felsőoktatás, a felnőttkori tanulás területe, a kulturális intézmények és a kutatás is.

A megyék a középfokú oktatásért, az iskolák működtetéséért, a tanulók beiskolázásáért felelősek, és a tanárok kinevezése is az ő feladatuk. Az önkormányzatok az óvodákért, az általános és alsó-középfokú oktatásért (tankötelezettségig) felelősek, és ugyanazokat a feladatokat látják el, mint a megyék. A finanszírozás is decentralizáltan történik: a megyék szintjén zajlik a pénzügyi döntéshozatal – a (ún. *blockgrant* formájában) rendelkezésre álló pénzügyi keretből a megye és az önkormányzati hatóságok feladata döntést hozni, ehhez rendelkeznek – törvények és rendeletek alapján – jogkörrel. Az önkormányzatok a költségvetésük közel 40%-át a közoktatás biztosítására fordítják. Az általános és középiskolában országosan érvényes tananyag, kerettanterv van, de ezen belül a megyék, önkormányzatok, iskolák és

¹⁰ Forrás: www.felvi.hu, felvételi adatok alapján

¹¹ Forrás: www.statice.is » 2010. évi adat áll rendelkezésre, felvételi adatok alapján

tanárok hatással lehetnek annak megvalósítására. Csupán néhány speciális iskola van.

Az oktatást kulcskérdésként kezelik: a foglalkoztatáshoz, a demokratikus kultúra fejlesztéséhez elengedhetetlen. A norvég iskolarendszer befogadó, mindenki számára biztosít tanulási lehetőséget, azonos feltételeket. Ez annál is fontosabb, mivel az országban a bevándorlók aránya közel 17% (bevándorlók és bevándorló szülőktől Norvégiában születettek). Ez elsősorban lengyeleket (1,87%), litvánokat (0,72%) svédeket, szómáliaiakat és németeket jelent, de Irakból, Szíriából, a Fülöp-szigetéről származó 20 ezer fős közösség is él Norvégiában. Az oktatási rendszer egyenlő lehetőséget kínál származástól függetlenül mindenkinek, és ezzel igyekszik a társadalmi hátrányokat csökkenteni, a kulturális sokszínűséget megteremteni. A bevándorlók integráltságát jól mutatja, hogy 2015-ben 10 kisebbségi nyelvet beszélő gyerek közül 8 járt óvodába.

A Norvégiában tartózkodási engedéllyel élő bevándorlók jogosultak és kötelezettségük is van arra, hogy norvég nyelvtanfolyamra és bevándorlók számára biztosított kurzusokra járjanak.

A hozzáférhető oktatás jegyében a felsőoktatás is ingyenes – az állami felsőoktatási intézmények nem kérhetnek tandíjat a normál kurzusokért. Emellett a norvég hallgatók pénzügyi támogatásra is jogosultak: ösztöndíjra és hitelre.

Az oktatás minden szegmensének hozzáférhetősége, így az egész életen át tartó tanulás biztosítása fontos alappillére a norvég oktatásnak. Az alapkészségek fejlesztése és az előzetes tudás elismerése (*validáció*) a felnőttkori tanulást támogató szakpolitikák hangsúlyos elemei. A minisztériumon belül a Vox (*Skills Norway*), a Norvég Egész Életen Át Tartó Tanulás Iroda horizontális feladatokat lát el a pályatanács-

adás, a felnőtt kori tanulás, a kompetenciafejlesztés, a foglalkoztathatóság növelése és az aktív állampolgárrá nevelés területén. Ennek a szervezetnek a feladata a validáció, vagyis az előzetes tudás elismerésének és beszámításának a felügyelete is.

A norvég közoktatás

A norvég gyerekek abban a tanévben kezdenek el iskolába járni, amikor betöltik a 6 éves kort. A tankötelezettség 16 éves korig tart. Ez két szintet foglal magába:

- > általános iskola, amely 1-7 évfolyamos, ide 6-12 éves koruk között járnak a gyerekek
- > alsó középfokú oktatás: ez a 8-10. évfolyamokat jelenti, és 13-16 éves korukig tanulnak itt a diákok

A közoktatásban elsősorban állami intézmények érhetők el, csupán néhány magániskola van – azoknak is valamilyen vallási, pedagógiai alternatívát kell kínálniuk vagy nemzetközileg elfogadott tantervet kell követniük. A magániskolák is kapnak állami támogatást, és nem válogathatnak a gyerekek között teljesítmény vagy más szubjektív feltételek mentén.

A közoktatásban a tantárgyak közül a legnagyobb arányt a matematika és a norvég nyelv teszi ki az általános iskolákban, mintegy 40%-ot. A tanulók a választható tantárgyak közül leginkább az idegen nyelvet – azon belül is a spanyolt – és a testnevelést választják. Az évisméltés mint lehetőség alkalmazható, de nem jellemző.

Az oktatás 38 hétig tart: augusztus közepén, végén kezdődik a tanév, amely június közepén fejeződik be, majd egy 8 hetes nyári szünet következik. A 38 hetes tanítási időszakban általában 4 rövidebb vakáció van (szeptember/október, karácsony, február, húsvét). Az iskolai

oktatás hétköznapokon zajlik, az órák 60 percesek. Az iskolai működés további elemeiről az iskola felelős dönteni.

Az általános iskolában átlagosan 17 diák jut egy tanárra – a kevésbé lakott területeken, ahol az iskolák akár 100-nál is kevesebb diákkal működnek, ez a szám lecsökken 11 tanuló/tanárra. Az önkormányzatoknak ún. kulturális iskolákat kell fenntartaniuk, ahol a gyerekek és fiatalok számára zene, tánc, színház és egyéb hasonló kurzusok és képzések érhetők el. Ez a szolgáltatás nem ingyenes, az önkormányzat határozza meg a díjakat.

A norvég középfokú oktatás

A középfokú oktatás is a befogadás és az elérhetőség alapelveire épül. A 2006-ban elfogadott Nemzeti Tanterv a tudás terjesztéséért rögzíti az előbb említett alapelvek mellett azt, hogy segíteni kívánja a tanulók alapkészségeinek fejlesztését, hogy a jelenlegi tudás alapú társadalom aktív állampolgárai legyenek. A tanterv hangsúlyozza a tanulást és a differenciált oktatás biztosítását. Az iskolai környezetnek hozzá kell járulnia a tanulók jólétéhez és tanulási eredményeihez.

Az általános iskolát befejező tanulók jogosultak a 3-4 éves középfokú oktatásba belépni. Három általános képzés vagy nyolc szakmai képzési irány közül választhatnak.

A középfokú oktatás a 16–19 éves korosztályt fedi le, számukra kínál általános képzést, szakmai (szakközépiskolai) képzést és vállalati gyakorlatot biztosító képzést (*apprenticeship training*). Az iskolák egy része bizonyos mértékig differenciált profillal rendelkezik, de az általános elv az, hogy megyei szinten az oktatási programok döntő többségét elérhetővé kell tenni. A középiskolák jelentős része vegyes profilú: általános és szakmai képzést is nyúj-

tanak. Még ha telephelyüket tekintve külön is helyezkednek el, azért egy intézményhez tartoznak, egy irányítási és adminisztratív rendszerrel.

A középiskolák méretüket tekintve kisebbek: átlagosan 530 fő jár egy középfokú oktatási intézménybe, de ez magániskolák esetén csupán 162 fő.

A tanév az általános iskoláéval megegyezik, 38 hetes.

A tanulók 59%-a iratkozott be általános képzésbe középfokon, míg 41%-uk vesz részt szakképzésben. A középfokú oktatás 3 éves és három szintre osztott (Vg1 – Vg2 – Vg3). Néhány esetben elérhető negyedik szint is (Vg4).

Bár a szociális partnereknek van némi hatása a tananyag tartalmának és intézményi rendszerének fejlesztésére, a középfokon elérhető képzési lehetőségek elsősorban a tanulók igényeiből indulnak ki, kevésbé a munkaerőpiaci igényekre reagálnak. Ennek következtében előfordul, hogy a tanulók a piac által kevésbé igényelt szakmákat tanulnak, vagy kevés-

gyakorlati helyet biztosító szakmai képzésbe kezdenek bele. A szakképzésben 8 oktatási területen belül 190 képzési kimenet érhető el. A szakképzésből több út is vezet a felsőoktatásba – például a szakképzést követő egy éves áthidaló képzés formájában.

A norvég felsőfokú szakképzés

Ez a képzési szint nem a felsőoktatás része Norvégiában. A képzők általában 6 hónap – 2 év időtartamban kínálnak kurzusokat és programokat. A tananyagot tanulási eredményekben kell leírni, a képzések elsősorban a helyi/regionális munkaerőpiaci igényekre reflektálnak. Összességében azonban viszonylag kevesen (2015-ben 15 146 fő) tanulnak ezen a szinten. A képzésbe belépni középfokú végzettséggel és validált előzetes tudással lehet. Minden norvég felsőoktatási intézmény elismeri és beszámítja az előzetesen megszerzett tudást, ami nem sok európai ország rendszerére mondható el jelenleg (9 ország).

A validáció rendszere leginkább a felsőfokú oktatási intézmények (mind szakképzés, mind felsőoktatás terén) szintjén érvényesül, amit az intézményi autonómia segít elő. Az egyén számára önkéntes az előzetes tudás felméréseinek lehetősége, de a törvényi és egyéb szabályozó keret lehetővé teszi és támogatja is a nem formális és informális tanulási környezetben elsajátított készségek érvényesítését. 2013-ban egy nemzeti útmutató született, amit a norvég Oktatási és Képzési Igazgatóság készített az érintettek bevonásával. Az útmutató elsősorban a törvényi keretek értelmezését segíti a validációt alkalmazni kívánó felnőttek számára, illetve az egyes megyei gyakorlatok közti különbségeket hivatott megteremteni, ezzel is

VALIDÁCIÓ

A validációnak kiforrott rendszere van Norvégiában. Minden norvég felsőoktatási intézmény elismeri és beszámítja az előzetesen megszerzett tudást.

erősítve a beszámítás rendszerét, annak minőségét és az abba vetett bizalmat.

A norvég felsőoktatás

A Bologna rendszerrel összhangban a norvég felsőoktatás is 3 éves BA/BSc, 2 éves MA/MSc és 3 éves PhD képzéseket kínál. Csúpn néhány olyan képzés van, amely 3 évnél rövidebb, és vannak osztatlan 5, valamint 5,5 éves képzések, illetve néhány területen 6 éves képzések és néhány mesterképzés, amelyek 2 évnél rövidebb. Az általános tanárképzés és néhány művészeti alapképzés 4 éves. Egy tanév során általában 60 kredit szerezhető, összhangban az ECTS elvekkel.

A felsőoktatási képzésben a tanév 10 hónap hosszú, két szemeszterből áll, amelyből az őszi augusztus közepétől december közepéig tart, míg a tavaszi félév január elejétől június közepéig.

Norvégia számos „legészakibb” címmel büszkélkedhet¹². Itt van óvoda, iskola és középiskola is a legészakabbra, ahogy a világ legészakibb egyeteme is Norvégiában, Tromsø-ben található.

A felsőoktatás ingyenes, néhány speciális képzéstől eltekintve az állami felsőoktatási intézmények nem kérhetnek tandíjat sem a diplomához vezető képzésekért, sem a szakmai továbbképzésekért. Azonban van ún. félévi díj (300-600 NOK/félév), amely feljogosítja a hallgatót a vizsgák megkezdésére – emellett viszont szolgáltatást is biztosít (pl.: egészségügyi szolgáltatás, tanácsadás, sport lehetőségek és kulturális események). A magán felsőoktatási intézmények kérnek tandíjat.

A norvég felsőoktatási rendszerben a legnépszerűbb tudományterületek BA/BSc szinten az oktatás (8 300 hallgató), az egészségügy, a jólét és a sport területei (6 700 hallgató), amiket a gazdaságtudományok és a természettudományok követnek (4 900 és 4 700 hallgatóval). Mester-, illetve osztatlan képzésben a társadalom-, a gazdaság-, és a természettudományokon tanul közel azonos számú hallgató¹³.

Az értékelési rendszer egységesített és összhangban van az ECTS értékelési szintjeivel: A (legjobb) és E (elégséges) között értékeli a hallgatókat, az F az elégtelen szint. Az egyetemek és főiskolák nagyrészt önállóan dönthetnek, hogy milyen vizsgatípusok felelnek meg legjobban a kurzus célkitűzéseinek, tartalmának és szerkezetének.

Az Európai Képzési Keretrendszerhez igazodó Nemzeti Képzési Keretrendszert 2009-ben vezették be. Ezzel összhangban a felsőoktatási intézményeknek a képzési kimeneteiket tanulási eredményekben kellett megfogalmazniuk, ami megtörtént 2012-ig.

A tantárgyak kreditértéke magasabb a magyar rendszerben alkalmazottakhoz képest: 5-10, de akár 20 kredit is járhat egy-egy tantárgy teljesítéséért. Ezzel összhangban egy-egy félévben arányosan kevesebb tantárgy is van, a tantárgyak összetettebbek a magyar oktatási tartal-

makhoz képest. (pl.: a mikro/makroökonómia itthon 5 kredit, az Oslói Egyetemen 10 kredit). Az egyetemek autonómiával rendelkeznek, amit törvény is rögzít. Ennek érdekében szabadon határozhatják meg az oktatási, kutatási tevékenységeiket, bizonyos törvényi keretek betartása mellett szabadon fejleszhetnek új tantárgyakat, programokat. A részletes tananyagot és tanmenetet az adott intézmény dolgozza ki, figyelembe véve a NOKUT (Norvég Oktatási Minőségbiztosítási Ügynökség) előzetes értékelését. A tananyagoknak nincsen országosan összegyűjtött rendszere, azok az egyes intézmények honlapjáról érhető el.

Az oktatási módszerek itthon is ismertek: előadás, szeminárium, beadandó vagy dolgozat írása, laboratóriumi gyakorlat, projektmunka. Emellett a képzés kötelező részét képezhetik szakmai tanulmányutak, terepgyakorlatok, üzem- és múzeumlátogatások.

Az IKT eszközök, módszerek széles körben használtak. Minden felsőoktatási intézmény kifejlesztett távoktatásban elérhető képzést. Bizonyos programok esetén az előadások videó-közvetítésével oldják meg, hogy távoli területek tanulói számára is elérhető legyen a képzés, és ők is be tudjanak kapcsolódni az oktatói diskurzusba.

A hallgatók előrehaladásának mérése az ismert módszerekkel történik. Vizsgát maximum háromszor lehet megismételni.

A nemzetköziesítés széles körben elterjedt és hangsúlyozott elem a norvég felsőoktatásban.

Izland oktatási rendszere

Az izlandi oktatás alapköveit és céljait az izlandi parlament, az Althingi felelőssége lefektetni. Az oktatás minden szintje az Oktatási, Tudományos és Kulturális Minisztérium alá tartozik. Ez négy oktatási szintet jelent: az általános iskola előtti kisgyermekkorú nevelés, a kötelező iskoláztatás, a (felső) középfokú és a felsőoktatás. Az önkormányzatok felelősek az első két szintért, míg az állam a második kettőért. A középfokú oktatásban képviselő szintjén vesznek részt az önkormányzatok (az iskolai döntéshozó szervben vannak jelen), illetve meghatározott arányban kötelesek hozzájárulni egy-egy új középiskola építési költségeihez. A felnőttkori tanulás és felnőttképzés állami hatóságok, magánszervezetek és cégek által elérhető, de a megvalósítás szempontjából ezek a szervezetek is a minisztérium ellenőrzése alá tartoznak. A kisgyermekkorú nevelés a gyermek 12 hónapos és 6 éves kora között elérhető. Ez nem ingyenes, azonban a helyi önkormányzatok biztosítanak hozzá támogatást. Az oktatást elsősorban állami szervezetek biztosítják, csupán néhány magánintézmény

Európában Izlandon a legalacsonyabb a nép-sűrűség: 3,3 fő/km². Az ország területének mindössze 23%-át fedi növényzet. 11,5%-át gleccserek teszik ki, a tavak pedig mindössze 3%-át.

van a közoktatásban, de azok is kapnak állami támogatást. Az izlandi oktatás alapja, hogy mindenki egyenlően jogosult az oktatásra, bármilyen hátrányos megkülönböztetés nélkül. A kötelező iskoláztatás 10 évet ölel fel: a diák 6 éves korától kezdődően. Ezt követően a tanuló – az iskolai eredményeitől függetlenül – jogosult a középfokú oktatásban részt venni, és ott 18 éves koráig tanulni. Az oktatásra jellemző az inklúzió: a speciális igényű tanulók a kora gyermekkorú nevelés, az általános iskola és a középfokú képzés szintjén is ugyanarra az oktatásra jogosultak. A sajátos nevelési igényű tanulók jogait a felsőoktatás szintjén azonban nem rögzítették jogszabályban, így az adott egyetem feladata a hallgatói igények kielégítése.

A nemzetköziesítés széles körben elterjedt és hangsúlyozott elem a norvég felsőoktatásban. Éppen ezért az oktatóknak legalább egy skandináv nyelven (norvég, dán, svéd stb.) folyékonyan kell beszélniük. A diákok az írásbeli vizsgát valamely skandináv nyelven vagy angolul is beadhatják.

A felsőoktatási intézményeknek saját minőségbiztosítási rendszert kell működtetniük, melyet 6 évente újra akkreditál a NOKUT (Norvég Oktatási Minőségbiztosítási Ügynökség). Emellett külön hangsúlyt kap a munkaerőpiaci relevancia, melynek erősítése érdekében a felsőoktatási intézményeknek egy konzultatív testületet kell működtetniük és erre vonatkozó stratégiát kell kialakítaniuk.

A felsőoktatási intézmények meglehetősen szabadságot élveznek saját kurzus, képzés indítása esetén – saját belső akkreditációs jogaik vannak, amelyek intézménytípustól függően (egyetem/főiskola; állami/magán) feljogosítják őket arra, hogy alap- vagy mesterfokú képzést indítsanak, melyhez nincs szükség külső akkreditációra vagy jóváhagyásra. A magán felsőoktatási intézményeknek szakindításkor a NOKUT jóváhagyását kell kérniük abban az esetben, ha nem rendelkeznek akkreditációval.

A norvég egyetemek jól szerepelnek a globális versenyben is: a QS World University Rankings® 2016/17 négy norvég egyetemet említ a legjobbak között:

- > University of Oslo (113. hely)
- > University of Bergen (177. hely)
- > Norwegian University of Science and Technology (259. hely)
- > University of Tromsø, the Arctic University of Norway (377. hely)

A minisztériumon belül külön iroda működik a nyitott felsőoktatás elősegítése érdekében – ennek feladata, hogy az IKT-n alapuló oktatási módszerekkel minél inkább hozzáférhetővé tegye a felsőoktatást.

A felsőoktatásban jelenleg tartalmi és intézményi változás zajlik, amelyet az elmúlt 20 év legmarkánsabb strukturális reformjának tartanak¹⁴. Ennek eredményeképp a korábbi 33 állami felsőoktatási intézmény 21 egyetemmé¹⁵ és/vagy főiskolává olvadt össze, azzal a céllal, hogy akár regionálisan, akár a nemzetközi porondon hangsúlyosabban tudjanak megjelenni, növekedjen a felsőoktatás színvonala, illetve, hogy jobban tudjanak versenyezni akár a hallgatókért, akár a kutatási támogatásokért. A folyamat 2014-ben indult és 4 év alatt akarja elérni az átalakítást a magasabb szintű felsőoktatás, a minőség növelése, a hatékonyság fokozása érdekében. A folyamatot egy Fehér Könyvnek nevezett szabályzat¹⁶ is támogatja, illetve bevonják az érintett intézményeket.

A minisztériumon belül külön iroda működik (*Norwegian Agency for Digital Learning in Higher Education*) a nyitott felsőoktatás elősegítése érdekében.

Az egyetemi rangsorok 1-200 listájában találjuk az Oslói és a Bergeni Egyetemet is.

¹⁴ Forrás: www.regjeringen.no/en/topics/education/higher-education/innsikt/struktur-i-hoyere-utdanning/need-for-reform/id2415316

¹⁵ Forrás: www.regjeringen.no/en/aktuelt/fra-33-til-21-statlige-universiteter-og-hoyskoler/id2515995

¹⁶ www.regjeringen.no/en/aktuelt/clear-priorities-in-higher-education-and/id749226

A bevándorlók száma az utóbbi években nőtt, ezért az iskolák a nem izlandi anyanyelvű diákok befogadására vonatkozó tervvel kell, hogy rendelkezzenek. Legnagyobb arányban lengyelek érkeztek az országba, több mint 20 ezer fő 2000 óta. Őket – sokkal kisebb arányban – a litvánok, a németek, az amerikaiak, illetve a portugálok követik. Az Izlandra bevándorlók között még nagy arányban vannak jelen a dánok, a britek, a lettek és a svédek is.

A nem túl népszerű és részben nem jól teljesítő szakképzés helyének meghatározására folyamatos erőfeszítéseket tesznek. Elsősorban azt vizsgálják, hogy milyen hatással volt az elmúlt évtized politikai döntéshozatali folyamata erre a területre, illetve, hogy miként igazodhatna jobban a különböző szakmák készségigényeihez. Ennek érdekében foglalkoztatási tanácsokat is alapítottak, melyek feladata, hogy jobban és részletesebben határozzák meg az egyes szakmák oktatási igényeit. Ezen felül igyekeznek a formális képzést nyújtó képzőintézmények kezdeményező-készségét és autonómiáját növelni, hogy azok gyorsabban tudjanak a munkaerőpiaci igényekre reagálni.

A középfokú oktatást általános és szakmai képzésre osztják, de a kínálat tekintetében egy-egy intézmény általában mindkét lehetőséget és több szakma elsajátítását is biztosítja.

Az izlandi közoktatás

Az iskolakötelezettség 6–16 éves kor között tart, abban az évben kezdődik, amikor a gyermek betölti a 6. életévét, de a szülők kérhetik akár ezen életkor előtt is az iskola megkezdését, melyhez – szakember ajánlása alapján – az iskola igazgatójának engedélye szükséges. A kötelező oktatási rendszerben a gyerekek 10 évfolyamot töltenek, bukás nincs, a tanulók

tanulmányi eredményeiktől függetlenül lépnek tovább a következő szintre.

A diákok általános jólléte és a befogadó iskolai környezet kiemelten hangsúlyos, függetlenül a gyerekek származásától vagy speciális igényeitől.

A kisebb és/vagy vidéki iskolákban több évfolyamot csoportosítanak egy osztályba, egy tanárral.

A távolabbi területeken élő tanulókat minden nap busszal szállítják az iskolába. Ez a szolgáltatás ingyenes és törvény alapján az önkormányzatok feladata ennek biztosítása. A gyerekek elméletileg a hozzájuk legközelebb eső körzeti iskolába járnak, de azon településeknél, ahol több általános iskola van, a szülők kérhetik, hogy gyermekük másik körzeti iskolába járhasson. A szülők jogosultak általános iskolát választani, az adott önkormányzat által meghatározott szabályoknak megfelelően. A speciális oktatást igénylő tanulókat általában ugyanabban az iskolában helyezik el, vagy az iskolán belüli speciális tagozaton.

A törvény a heti minimum iskolában töltött időt, illetve az éves iskolaidőt határozza meg, területenként pedig változhat, hogy ez hogyan van strukturálva a diákok számára. A tanév általában augusztus 21. és szeptember 1. között indul, és május 31. és június 10. között fejeződik be. 180 tanítási nappól áll, amiből 10 nappal az iskolák rendelkeznek, és rugalmasan dönthetik el, hogy mire használják. A diákok számára összesen 15 hét iskolai szünetet kell biztosítani: a nyári szünet mellett ez a hosszabb karácsonyi és a húsvéti szünet foglalja magába, illetve tarthatnak februárban téli szünetet. A tanároknak a nyári szünet alatt rögzítetten 12 napot kell dolgozniuk, különböző feladatokat ellátniuk. Az órák általában 40 percesek, de az iskolák maguk tervezhetik meg az oktatást ennél hosszabb vagy rövidebb blokkokban is. A tanítás általában 8–9 óra között kezdődik és 14–16 óra

között fejeződik be. Az 1–4. osztályosok számára programok biztosítottak a tanítási órák után, de egyre gyakoribb a tanterven kívüli tevékenység, széles körű fókusszal (sport, zene, művészet). Az önkormányzatok a tanításon kívüli tevékenységekre vagy az iskolaidőn túli jelenlét biztosítására díjat számolhatnak fel.

Az izlandi szakképzés

A (felső) középfokú oktatásban megtaláljuk az általános képzést biztosító középiskolákat, és a szakképzést nyújtó képzőintézményeket. A kötelező oktatást befejező, 16 éves kort elérő tanuló tovább mehet a középfokú oktatásba, ahol törvény szerint az intézménynek legalább 2 év képzési időt kell biztosítania – bár a tanulóknak nem kötelessége ezt elvégezni.

A középiskolai diákok automatikusan jogosultak a felsőoktatásba továbblépni, azonban nem jogosultak bizonyos munkakörök betöltésére. A szakképzésben sok iskola ajánl speciális áthidaló tanfolyamot azoknak, akik nem szerezték meg az érettségit, de szeretnének a felsőoktatásba bekapcsolódni.

A középfokú oktatásból való kimenet az izlandi oktatás gyenge pontja, ugyanis az emberek kb. 30%-a csak a kötelező oktatást fejezi be, emellett a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma magasabb az európai átlagnál.

A kötelező oktatást befejezők 90%-a tovább lép a középfokú oktatásba, azonban onnan nagy a lemorzsolódás. Izlandon az egyik legmagasabb a korai iskolaelhagyási ráta Európában. A munkaerőpiacon dolgozó felnőttek egyharmadának csak a kötelező iskolai végzettsége van meg a 2015. évi adatok szerint.

A középfokú oktatást nyújtó intézmények általában 4 évesek és vegyes profilúak: általános és szakképzést is nyújtanak. Ez utóbbiak esetén elérhető a szakmai gyakorlat is: ennek nagy része az iskolában szerveződik, de szükséges vállalati szakmai gyakorlatot is biztosítani. A vállalati gyakorlat hosszát a képzési forma és a különböző képzési, tanulási utak határozzák meg. A képzési idő és tartalom változó: a tanuló kezdheti a képzést általános, átfogó tantárgyak tanulásával, de akár a választott szakmai specializációval is – vagyis sokféle belépési pont van a rendszerben.

A tanulók választhatják az érettségi vizsgát is, amely a felsőoktatási továbbtanulást teszi lehetővé, vagy később a már említett áthidaló, felkészítő képzést. Ez utóbbi egyszerűbb és könnyebb útvonal, ezért általában ezt a lehetőséget választják.

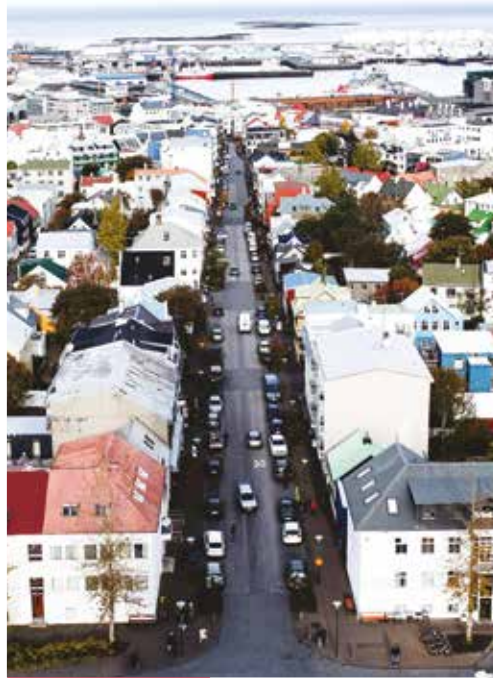
A szakképzés azonban nem túl népszerű Izlandon, különösen nem a nők körében, akik inkább a felsőoktatást választják (a felsőoktatási hallgatók 62,4%-a nő). Mivel a tanulók mindössze 35%-a választja a szakképzést, annak megítélése Izlandon is probléma, ott is kihívás a szakképzést vonzóvá tenni. Ennek érdekében indították el 2014-ben az oktatás fejlesztését szolgáló Fehér Könyvet, amely – többek között – a pályatanácsadók szerepét emelte ki abban, hogy a fiatalok jobban megismerjék a szakképzési lehetőségeket.

A képzési idő tehát 4 év, azonban a tanulók kevesebb mint fele, 44,2%-a fejezi be a meghatározott időn belül a tanulmányait, 14,1%¹⁷-uknak további két évre van még szükségük ehhez – viszont ez is igen magas arányú lemorzsolódást jelent. Emiatt okta-

tási reform keretében átalakították a szakképzést, lehetővé téve, hogy a tanulók 3 év alatt végezzenek. Emellett az, hogy a képzések döntő többsége kredit alapú, lehetővé teszi a diákok számára, hogy önállóan haladjanak a választott képzési programban.

A tanulókat az oktatás ezen szintjén már bizonyos díjak terhelik, ahogy a felsőoktatásban is. Van beiratkozási díj (kb. 50 euró), illetve a felhasznált alapanyagokért is fizetnek bizonyos összeget a tanulók, de ez nem lehet több mint 50 000 korona (kb. 430 euró) tanévenként.

A szakmai gyakorlatot a gyakorlati helyet biztosító vállalat finanszírozza, de erre kérhető támogatás egy erre szolgáló képzési keretből, amelyet az állam biztosít.

Az izlandi munkaerő-aktivitás igen magas, a 16–64 éves korosztályban 87,8%, a munkanélküliségi ráta pedig a válság után újra a teljes foglalkoztatottságot közelíti 3%-kal.

Az izlandi felsőoktatás

Izlandon 7 felsőoktatási intézmény van, ezek közül a legnagyobb és legrégebbi az Izlandi Egyetem. A felsőoktatási rendszer a Bologna rendszerhez igazodva 3 ciklusú, BA/BSc, MA/MSc és doktori szintek érhetőek el. Az alapképzés általában 3 vagy 4 éves, egy tanévben összesen 60 kredit szerezhető. A mesterképzés fél évtől 2 évig terjedhet, egy tanévre 60 kredittel. Az értékelés 1–10-es skálán történik, és egyes mesterképzésekhez legalább 7,25 értékű BA/BSc eredmény szükséges.

Az állami egyetemeken nincs tandíj, de regisztrációs díj van. Ennek mértéke, képzési programtól függetlenül, hazai vagy nemzetközi diákok számára is 75 000 korona (kb. 640 euró) tanévenként. Diákhitel is elérhető a hallgatók számára, amellyel a fiatalok kb. fele él is, azonban ösztöndíjrendszer, szélesebb körű támogatás korábban nem volt, csak tanulmányi eredmény alapján. Ennek módosítása és a hitel mellett a támogatási rendszer megteremtése jelenleg folyamatban van, a szomszédos skandináv or-

szágokban használt modellt tervezik követni. A felsőoktatási kimenetek a 2007. évi Nemzeti Képesítési Keretrendszer értelmében tanulási eredményekben kerülnek leírásra. Az Izlandi Képesítési Keretrendszer az EKRR-rel (Európai Képesítési Keretrendszer, EQF) összehangolt, összesen 7 szintet tartalmaz. Az ISQF (Izlandi Képesítési Keretrendszer) 1. szintje felel meg az EQF 1-2 szintjének, az ISQF 2. szintje az EQF 3. szintjének, és így tovább egészen az ISQF 7. szintjéig, ami az EQF 8. lépcsője.

A felsőoktatási intézmények nagyfokú autonómiával és szabadsággal rendelkeznek a tanter-

vek meghatározása, a tananyagok tartalma és a képzések elindítása kapcsán. A tanítási módszereket a tanár, a tanszék, a kar, az intézmény vagy ezek együttesen határozzák meg. Általában előadások, szemináriumok, egyéni és csoportos feladatok dominálnak. A műszaki és tudományos területen laboratóriumi munkák és gyakorlatok is jellemzőek. Az IKT eszközöket igyekeznek integrálni az oktatási folyamatokba: elérhető néhány program távoktatás formájában is.

A hallgatói előrehaladás rendszere intézményenként és karonként változhat. Az általában ismert módszerek: szóbeli, írásbeli vagy gyakorlati vizsgák, féléves beadandók vagy feladatok teljesítésének formájában zajlik. A vizsgákat általában a szemeszter végén tartják. A hallgatók egyszer ismételtethetnek meg egy vizsgát egyéni kurzusként (ez nagyjából a hazai vizsgakurzusnak felel meg). A követelményeket nem teljesítő hallgatónak bizonyos mértékig meg kell ismételnie az éves tanulmányait, erre összesen kétszer biztosít lehetőséget a rendszer a teljes tanulmányi időszak alatt.

A nemzetköziesítés széles körben beágyazott a rendszerbe, hiszen a tanulók jelentős része a tanulmányai egy részét külföldön végzi, illetve sok száz hallgató érkezik Izlandra tanulni, számos kurzus elérhető angolul.

Diplomás pályakövetési rendszer centralizáltan nincs Izlandon, az intézmények maguk gyűjtenek adatot a végzett hallgatók elhelyezkedéséről.

Az Izlandra bevándorlók közül a lengyelek teszik ki a legnagyobb arányt, majdnem minden második bevándorló lengyel (43,2%). Őket a lettek követik 7,7%-kal.

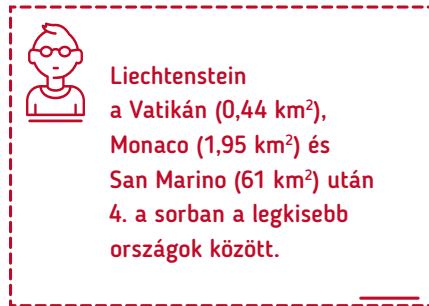
Liechtenstein oktatási rendszere

26

Európa negyedik legkisebb országa, Liechtenstein sajátos oktatási rendszerrel rendelkezik: az oktatás egy része az ország határain kívül érhető csak el.

Az oktatás az állam felelőssége, amit az alkotmány szabályoz. Ez kimondja, hogy az oktatás és képzés a liechtensteini ifjúság számára elérhető, együttműködésben a családdal, az iskolával és az egyházzal. Az oktatásnak azonban nincsen saját stratégiája, ezt a területet szakpolitikailag is más, nagyobb minisztériumok hatáskörébe rendelik, így az oktatás jelenleg a Belügyi, Oktatási és Környezetvédelmi Minisztérium alá tartozik. Minden iskola, még a magániskolák is az állam felügyelete alá tartoznak. Az oktatás középpontjában a tanuló egyéni fejlesztése áll.

Az ország méreteiből fakadóan a szomszédos országok, elsősorban Svájc oktatási rendszerre erősen hatott Liechtensteinre is. Az olyan főbb jellemzők, mint az iskolák típusa, a tanárképzés vagy a kerettanterv svájci mintára készült, míg a szakképzés és a tanárképzés nem is az országon belül, hanem a mintaadó Svájcban érhető el. Módosítások, reformok is általában Svájccal összhangban, illetve velük szoros

együttműködésben történnek. A nemzetközi együttműködések nemcsak a szakképzés, hanem a felsőoktatás szintjén is érvényesek, felvételi kvótákkal biztosított a szomszédos országban továbbtanuló liechtensteini hallgatók helye.

A liechtensteini közoktatás és szakképzés

Tekintettel az ország méretére és az alacsony lakosságszámra, az oktatási rendszer nem tudja a teljes spektrumot lefedni: a korai gyermekkorai nevelés és a köznevelés az állam feladata, míg a szakképzést külföldről, Svájcban keresztül biztosítják. A felsőoktatás bizonyos tudományterületeken kínál lehetőségeket, de a többi terület és ott helyek biztosítása liechtensteini hallgatók számára – kétoldalú

nemzetközi egyezményeken keresztül – más országok segítségével van megoldva. Az oktatási rendszert általában a svájci minta követése jellemzi. Ennek a hatása például az oktatás prioritásai között megjelenik a duális képzés hangsúlyozásában. Emellett a tanárképzés és -továbbképzés is Svájcban érhető el.

A liechtensteini oktatásban nem érhető el a szakképzés, ugyanis azt Svájc segítségével biztosítják, így bilaterális egyezmények keretében megoldott a liechtensteini tanulók duális képzése.

A kötelező oktatás és annak tananyagai ingyenesek. A középfokú oktatásban a tanulási anyagok költségeihez a szülőknek hozzá kell járulniuk. Az iskolakötelezettség 9 évig tart, amelyből az általános iskola 5 évet ölel fel. Az adott év júniusáig 6. életévüket betöltők kezdenek el az iskolát, ami több tekintetben is heterogén helyzetet teremt: különböző képességű, akár különböző nyelvi háttérű gyerekek járnak egy-egy osztályba. Összesen 14 általános iskola van az országban. A tanév augusztus közepén kezdődik és a következő év július elején ér véget. Ezt követi a 4 éves alsó középfokú oktatás. Azon diákok számára, akik nem találnak megfelelő középfokú oktatási intézményt, lehetőség van további egy évet 10. évfolyamban maradni. Az alsó középfokú oktatás három csoportba osztható: *Oberschule* (3 db), *Realschule* (5 db) és *Gymnasium* (1 db), ahova a gyerekek a teljesítményük alapján kerülnek be. A gimnázium magába foglalja az alsó és a felső középfokú képzést is. Ez az intézménytípus a felsőoktatásra is felkészít. Ide nemcsak ekkor, hanem folyamatosan, minden évben át lehet kerülni a *Realschule*-ből, vagy vizsgával vagy a teljesítmény alapján. Ezt a képzést

érettségi vizsga zárja, ami összességében 12 éves tanulmányi időszakot zár le.

Az *Oberschule* és a *Realschule* tanulóinak döntő többsége a duális képzésben folytatja tanulmányait, amelyek eredményeképp – amennyiben szakmai vizsgát tesznek – a továbblépés elérhető számukra a felsőoktatásba Liechtensteinben, de akár Ausztriában vagy Svájcban is.

Felsőfokú szakképzés, emelt szintű szakképesítés szintén nem az országhatáron belül, hanem az említett két országban érhető el a liechtensteinek számára.

A liechtensteini felsőoktatás

A felsőoktatás alapvetően a Bologna rendszert követi, de miután összesen három intézményről (egy állami és 2 magánegyetemről) beszélhetünk, amelyek nem tudnak minden tudományterületet lefedni, így ezt nehéz teljes körűen értelmezni, még ha a három ciklus elméletben létezik is. Gyakorlatban a hallgatók egy része elsősorban Svájcban és Ausztriában tanul tovább, így a külföldi tanulmányok hazai elismerése elengedhetetlen az ország számára. Ezt elsősorban különböző bilaterális egyezményekkel biztosítják, illetve bizonyos külföldi (svájci) felsőoktatási intézmények esetében Liechtenstein is felelős szervként szerepel.

A liechtensteini közoktatásban két magániskola van, amelyből az egyik Waldorf iskola, a másik pedig egy két tanítási nyelvű iskola. Ezek szakképzést is kínálnak, és Svájcban és Ausztriából is járnak át ide tanulni diákok.

27

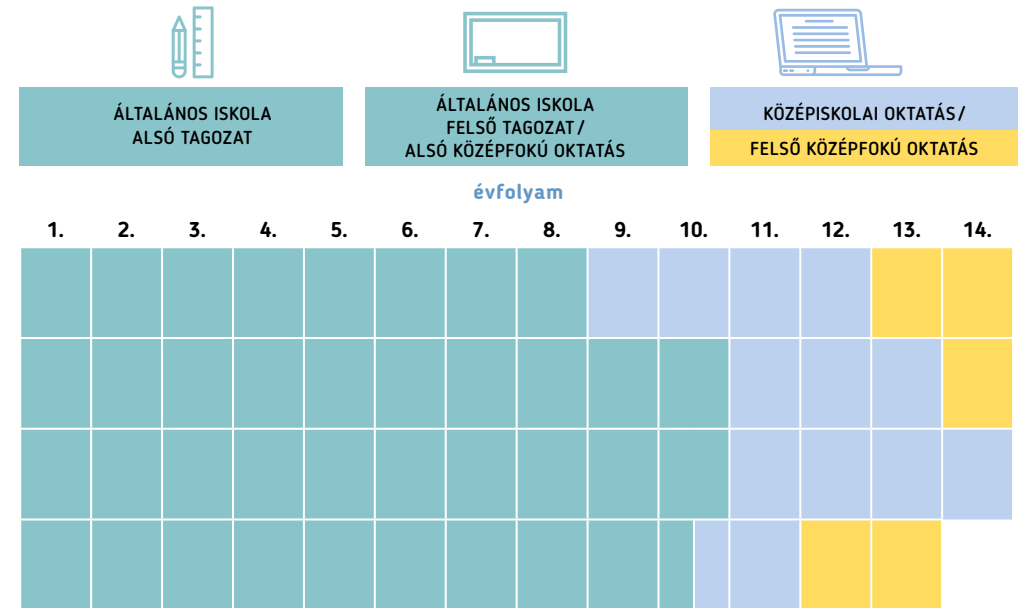
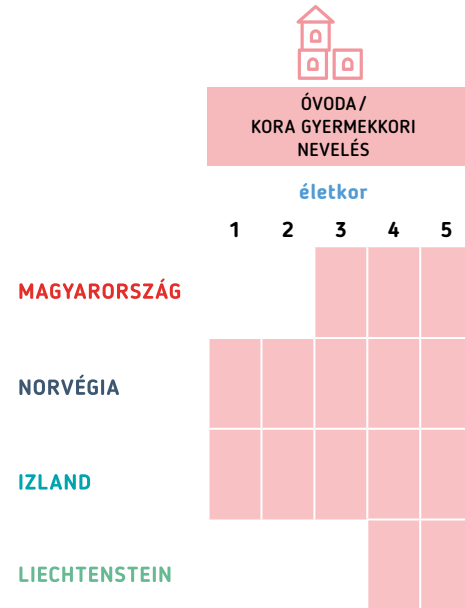
A hallgatók előrehaladásának nyomonkövetési módszereiről a Liechtensteini Egyetem dönt. Az értékelés svájci minta alapján 1–6-os skálán történik, ahol az 1-es a legrosszabb, a 6-os a legjobb.

A képzési és kimeneti követelmények leírása tanulási eredmény formájában történik.

A felsőoktatási díjakról az adott intézmény hivatott dönteni. A Liechtensteini Egyetem tandíja egy félév esetében kb. 850 svájci frank. Az ott tanuló liechtensteinek számára elérhetőek különböző támogatások vagy diákhitel (ezek külföldi tanulmányok esetén továbbvihető), illetve a szülők számára adókedvezmény. A bejövő hallgatók számára nincs ilyen jellegű támogatás.

Magyarország és a donor országok oktatási rendszerének összevetése

Köznevelés, szakképzés

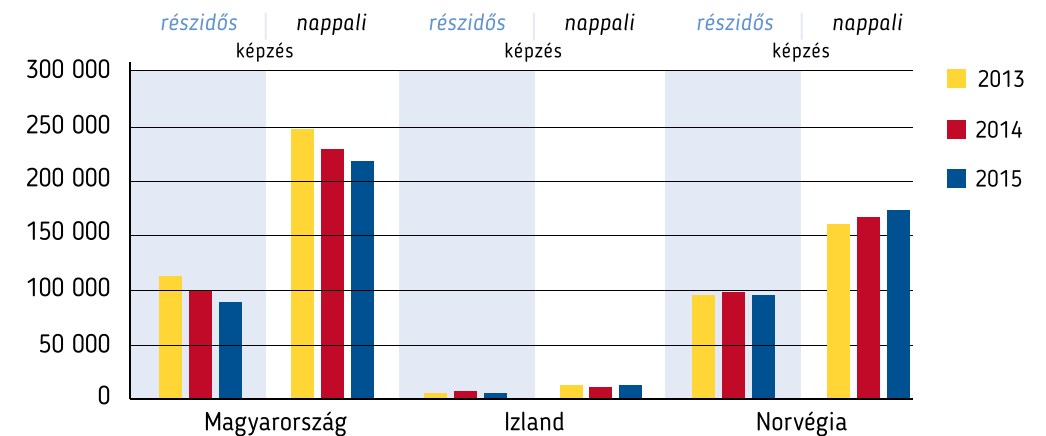

Felsőoktatás

Az érintett országok hallgatói létszáma nehezen összehasonlítható, tekintettel a méretbeli különbségekre. Amennyiben az ország lakosságához viszonyítva vizsgáljuk a felsőoktatási hallgatók arányát, akkor azonban azt látjuk, hogy Izland és Norvégia is jóval hazánk előtt áll (5,76%, illetve 5,19%, míg hazánkban 2015-ben 3,12%) ebben az összevetésben. Liechtensteinben mindössze a népesség 2,01%-a vesz részt a felsőoktatásban.¹⁸

¹⁸ Az adatok az Eurostat adatai, az adott év január 1-én számított lakosságszámot veszik alapul.

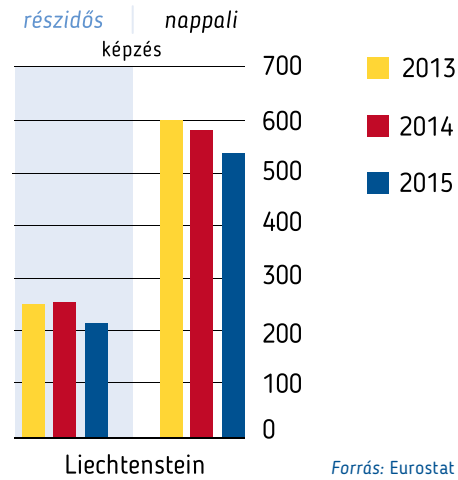
A hallgatói létszámok változása 2013–2015

Forrás: Eurostat

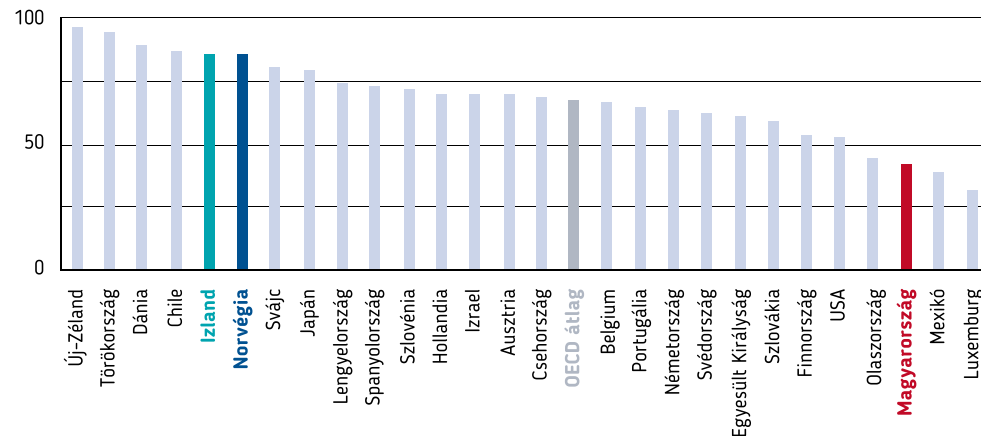
A felsőoktatásba belépők létszámát csak hazánk, Norvégia és Liechtenstein esetében lehet összevetni, Izland nem szolgáltat ilyen adatokat az Eurostatnak. A rendelkezésre álló adatokból az látszik, hogy Norvégiában nagyobb az alapszakra belépő hallgatók száma (2015-ben 44 ezer, míg hazánkban 36 ezer).

Forrás: Eurostat

Amennyiben az OECD vonatkozó adatait tekintjük¹⁹, akkor azt látjuk, hogy a vonatkozó, releváns korcsoportból jóval többen léptek be a felsőoktatásba, mint hazánkban. Célszerű ezt nemzetközi kontextusba helyezni.

Annak aránya, hogy a releváns korcsoport mekkora százaléka lép be a felsőoktatásba (2014)

Forrás: OECD EaG C3.1 indikátor

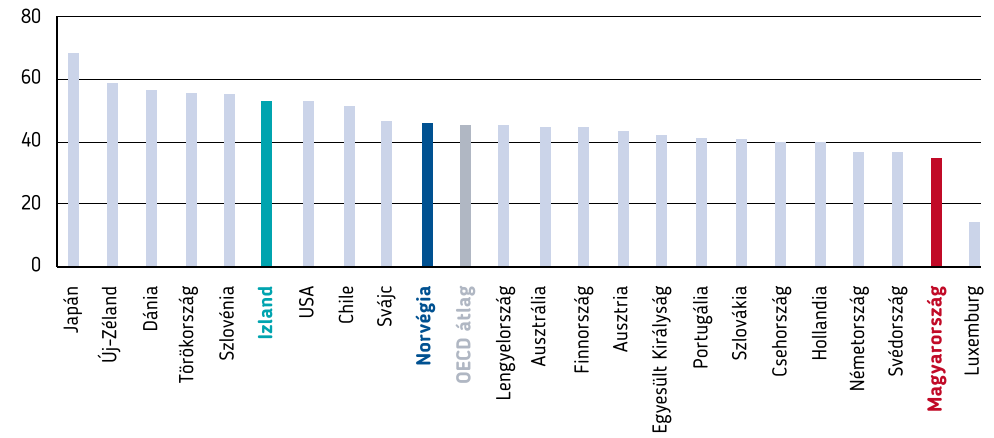
A végzetek létszámaiban hasonlókat tapasztalunk, mint az eddigi adatok kapcsán.²⁰ Míg hazánkban csökkent a végzetek száma a vizsgált három évben (73,6 ezerről 68,5 ezerre), addig Norvégiában nőtt (44,5 ezerről 48,2 ezerre). Liechtensteinben nagyjából stagnált ez a szám (270 és 310 között szórt).

Az arányokat tekintve itt nem olyan nagy hazánk lemaradása a másik két vizsgálható országtól, ám az (ezzel az adattal rendelkező) OECD-tagállamok közül csak Luxemburg áll mögöttünk a rangsorban.

¹⁹ www.oecd.org/education/skills-beyond-school/education-at-a-glance-2016-indicators.htm; Indikátor C3

²⁰ Izland adatait nem tartalmazza e tekintetben az Eurostat adatbázisa.

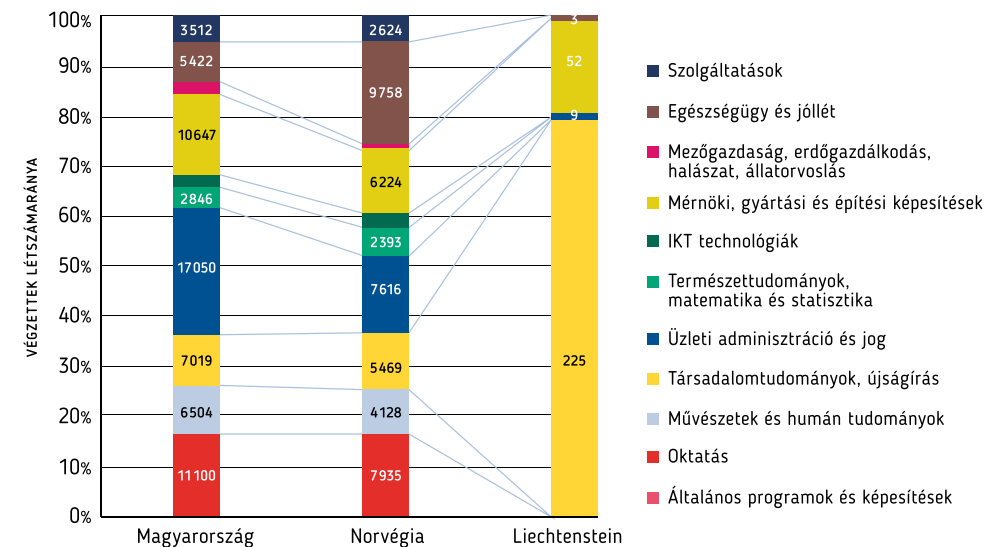
Az első diplomát szerzett hallgatók aránya a releváns korcsoporthoz viszonyítva (nemzetközi hallgatók nélkül, 2014)

Forrás: OECD EaG A3.1 indikátor

A szakterületi megoszlásból az látható, hogy Norvégiához hasonló felépítésű hazánk felsőoktatási kibocsátása, leszámítva, hogy ott az egészségügyi területen, itthon pedig a pénzügyi szektorban szereztek nagyobb arányban diplomát a végzetek.

A végzetek szakterületi megoszlása (2015)

Forrás: OECD EaG A3.1 indikátor

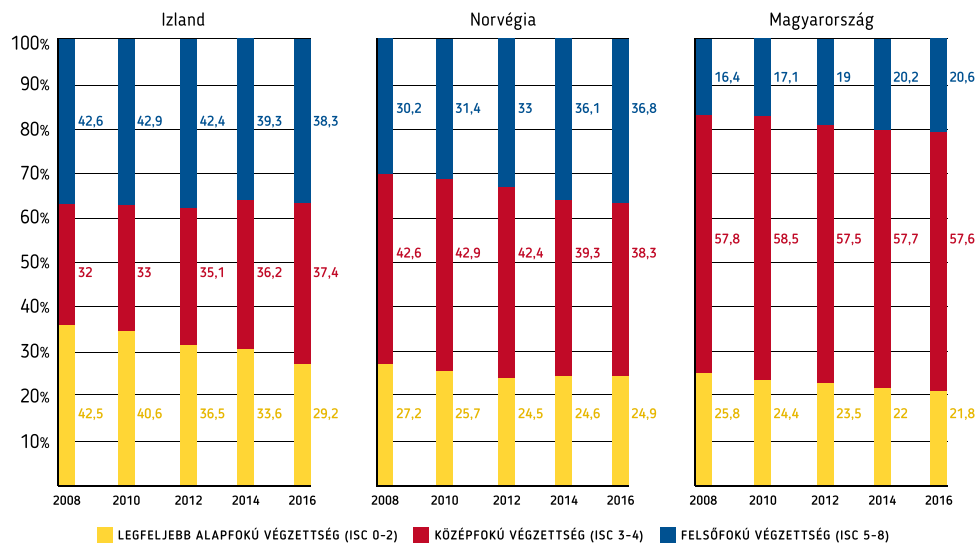
Az oktatók száma Magyarországon kisebb, mint Norvégiában, és folyamatosan csökkent az elmúlt három évben; ezzel egyidejűleg a skandináv országban ellentétes a tendencia. Az oktatók száma Norvégiában nagyobb arányban nőtt, mint a hallgatóké, ennek köszönhetően csökkent a hallgató/oktató arány, ami jóval alacsonyabb a magyarnál. Érdekes, hogy a magyar arány viszont szintén kedvezőbb lett, mivel a hallgatók száma gyorsabban csökkent, mint az oktatóké.

A hallgató/oktató arány (számított teljes idejű hallgató/az összes felsőoktatási oktató)

Ország	2013	2014	2015
Magyarország	12,79	12,82	12,49
Izland	n.a.	n.a.	n.a.
Liechtenstein	6,50	7,19	5,40
Norvégia	8,51	8,38	7,96

Forrás: Eurostat

A 15-64 évesek végzettség szerinti megoszlásának változása

Forrás: Eurostat

Az elmúlt évek és évtizedek folyamatainak eredményeképpen a fenti **végzettségi arányok** alakultak ki a három vizsgálható országban. Hazánkban legfőképpen a középfokú végzettséggel rendelkezők magasabb aránya miatt alacsonyabb a felsőfokú végzettségűek aránya,

tekintettel arra, hogy nálunk legalacsonyabb a legfeljebb alapk. végzettséggel rendelkezők aránya. Azt azonban nem szabad elfelejteni, hogy a többi donor országban hosszabb az alapképzés.

A külföldi hallgatók száma és aránya egyaránt nőtt mindegyik országban. Norvégiában alacsonyabb az arányuk, mint nálunk, Izlandon pedig magasabb. A saját egyetemükön mindösszesen 677 fő tanul, külföldön viszont majdnem kétszer ennyi, 1032 fő. Liechtensteinben a társadalomtudományok és a mérnöki tudományok az a két terület, ahol nagyobb számban jelennek meg külföldi hallgatók. Hazánkban kiemelkedően nagy arányban az egészségügyi területre érkeznek (35%). Izlandon kiemelkedő a művészeti hallgatók aránya (a külföldiek 40%-a e területen tanul), míg Norvégiában nincs ennyire kiemelkedő vonzerővel rendelkező szakterület.

Norvégiában a közel 290 ezer hallgatóból majdnem 16 ezer fő tanul külföldön, Izlandon ez az arány közel 10%-os, ott 1 780 fő tanul külföldön.

A felsőoktatási intézmények nemzetközi rangsorokban elfoglalt helye nagyban befolyásolja az adott ország nemzetközi megítélését. Norvégia három intézménye is az első 300-ban helyezkedik el mindhárom legfontosabb listán, míg hazánk egyetemei nem érnek el ilyen helyezéseket, vagy egyáltalán nem kerültek fel a listára.

Az érintett országok felsőoktatási intézményei a nemzetközi rangsorokban

	ARWU - 2016 ²¹		THE - 2017 ²²		QS-HESS - 2016 ²³	
	Intézmény	Helyezés	Intézmény	Helyezés	Intézmény	Helyezés
Magyarország	ELTE	401-500 (2015)	CEU	301-350	-	-
	Szegedi Tudományegyetem	401-500 (2015)	SOTE	501-600	-	-
			BME	601-800	-	-
	ELTE	601-800	-	-	-	
Izland	-	-	Universtiy of Iceland	201-205	-	-
Norvégia	University of Oslo	67	University of Oslo	132	University of Oslo	142
	Norwegian University of Science and Technology	101-150	Norwegian University of Science and Technology	251-300	Norwegian University of Science and Technology	259
	University of Bergen	201-300	University of Bergen	201-250	University of Bergen	164

21 www.shanghairanking.com/ARWU2016.html

22 www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2017/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats

23 www.topuniversities.com/system-strength-rankings/2016

MAGYARORSZÁG ÉS A DONOR ORSZÁGOK OKTATÁSI KIHÍVÁSAI

35

Az eltérő oktatási rendszerek eltérő problémákkal és kihívásokkal rendelkeznek. Az alábbiakban egy vázlatos áttekintést adunk az egyes országok oktatási-képzési rendszerei előtt álló kihívásokról, annak érdekében, hogy azonosítható legyen, hogy Magyarország és a donor országok milyen problémákra keresik a válaszokat, amelyeknek a megoldása még a szakpolitika és a résztvevők előtt áll és/vagy folyamatban van. Ezeket a kihívásokat érdemes összevetni a donor országok hasonló vagy különböző oktatási problémáival és a feljebb olvasható ország-bemutatókkal, így azonosítva azokat a pontokat, amelyekben az említett országok jól teljesítenek, jó gyakorlatokkal rendelkeznek.

Magyarország**Közoktatás:**

- > a romló PISA eredmények fényében az alapkészségek oktatása javításra szorul
- > korai szelekciós kényszer érvényesül, amit nem támogat kellőképpen a pályatanácsadói tevékenység

Középfokú oktatás:

- > a pályaorientáció és az átjárhatóság hiánya jellemző
- > a duális képzés vonzereje a középfokú képzés kihívása
- > a korai iskolaelhagyás csökkentése szükséges
- > a tanulók kulcsképeségeinek javítása szükséges a munkaerőpiaci érvényesüléshez
- > az együttműködések fokozhatók: iskola és önkormányzat együttműködése, ifjúságvédelem

Felsőoktatás:

- > az oktatás minősége fejleszthető, modernizáció szükséges
- > a nemzetköziesítés, nemzetközi együttműködések tovább fokozhatók
- > a képzések racionalizálása szükséges

Horizontális oktatási kérdések:

- > az oktatási módszerek modernizálása és a digitális oktatás elterjesztése minden oktatási szinten szükséges
- > a validáció, az előzetes tudás elismerési és beszámítási rendszerének kialakítása még előttünk áll, illetve gyakorlati tapasztalat szükséges
- > az inkluzív oktatás, a társadalmi hátrányok iskolai leküzdése jelenleg nem biztosított

Az érintett három ország kihívásait is célszerű hasonlóan összevetni, ezzel azonosítva azokat a pontokat, ahol magyar gyakorlat szolgálhat jó példaként a nemzetközi együttműködések meghatározásakor.

Norvégia**Közoktatás és középfokú oktatás²⁴**

- > a tanulók sajátítsák el a kulcsképeségeket (*coreskills*) úgy, hogy közben legyen biztos tárgyi tudásuk is
- > a tanulási környezetet javítani szükséges, befogadás és minőség szempontjából
- > a gyakorlati lehetőséget biztosító helyek számának növelése. A szakképzés kritikus pontja az általános (iskolai) képzésből a gyakorlati képzésbe való átmenet: évente 8000 diáknak nem jut gyakorlati hely
- > minél több szakképzésben és szakmai gyakorlati képzésben tanuló diák fejezze be a középfokú oktatást, ezzel is jobban felkészülve a munkaerőpiaci kihívásokra
- > a szakképzésben tanító szakoktatók kompetenciáinak növelése

Felsőoktatás²⁵:

- > a felsőoktatás hatékonysága – bizonyos intézmények nem érik el a kritikus létszámot sem a hallgatók, sem az oktatók tekintetében
- > a tanulási eredmények tovább javíthatók
- > csupán néhány felsőoktatási intézmény szerepel előkelő helyen a nemzetközi rangsorokban a kutatási és egyéb mutatók alapján, miközben a felsőoktatásra költött GDP arányos közpénz aránya magas, a hallgatóarányos felsőoktatási költségek szintén magasak
- > sok hallgató számára az előírtnál hosszabb időt vesz igénybe a tanulmányok befejezése (a pénzügyi ösztönzések ellenére is)
- > noha az inkluzivitás fontos eleme a norvég oktatási rendszernek és itt a legalacsonyabb jövedelműek kisebb arányban vesznek részt felsőoktatásban
- > a tudományos és mérnöki területekre felvettek aránya – bár javult – még mindig növelhető

Izland

Az oktatás fejlesztését célzó 2014. évi Fehér Könyv²⁶ részletezi a kihívásokat a **közoktatás és szakképzés területén**:

- > romló alapkészségek (olvasás és szövegértés) tapasztalhatók a tanulók körében, és ezt a folyamatot meg kell állítani
- > magas az iskolaelhagyás aránya a középsikolai szinten, messze meghaladja a kitűzött EU-indikátort
- > az iskolaelhagyás visszavezethető a pályaorientáció nem megfelelő színvonalára és elérhetőségére, tehát ezeket javítani szükséges

A kihívások kezelése érdekében az izlandiak az alábbi oktatási, képzési célokat tűzték ki, indikátorokkal 2020-ig:

- > a minimális olvasási készség elérését a diákok körében 90%-ra emelni (jelenleg 79%)
- > a szakképzésben tanulók legalább 60%-a időben fejezze be a képzését (a jelenlegi 44% helyett)

Ennek érdekében zajlik a szakképzés felülvizsgálata, a képzés rövidítésének lehetősége, illetve a felsőfokú szakképzés kialakítása.

Izland emellett egyike azon kevés OECD-országoknak, ahol nem létezik hivatalos nemzeti tanárképzési keretrendszer.

A **felsőoktatásban** – a már így is magas részvételi arány mellett – tovább növekszik a kereslet, ami a minőség biztosításának kérdését veti fel.

Liechtenstein

Az ország méreteiből és teljes egészében le nem fedett oktatási rendszeréből számos sajátos kihívás fakad, amit azonban külföldi képzések biztosításával, illetve célzott projektek segítségével old meg. Ezek a célzott projektek segítenek azonosítani a liechtensteini oktatás azon pontjait, amelyek az elmúlt időszakban módosításra szorultak.

Ilyen pont a felnőttek alapkészségeinek a javítása: az olvasás, az írás, a számolás és a digitális készségek fejlesztése történt egy külön projekt keretében.

Hasonlóan kiemelt téma volt a korai nyelvtanulás lehetőségének biztosítása még az óvoda megkezdése előtt, ezzel is segítve a gyerekek és a szülők idegen nyelvvél való ismerkedését.

24 Forrás: *The Education Mirror 2016* (Norway), Norwegian Directorate for Education and Training

25 Forrás: *OECD Economics Department Working Papers No. 1285, Addressing the challenges in higher education in Norway*, Vassiliki Koutsogeorgopoulou, OECD, 2016

26 https://eng.menntamalaraduneyti.is/media/frettir2015/Hvitbok_ENSKA_04.pdf

A donor országok átvehető oktatási jó gyakorlatai

Magyar kihívások

Donor országok jó példái

Közoktatás

Az alapkészségek oktatása javításra szorul a romló PISA eredmények fényében.

A közoktatás mindegyik donor országban hosszabb időtartamú, ennek ellenére hasonlóan küzdenek az alapkészségek romlásával.

Korai szelekciós kényszer érvényesül, amit nem támogat kellőképpen a pályatanácsadói tevékenység.

A pályorientáció Norvégiában és Izlandon is nagyobb hangsúlyt kapott, mióta a korai iskolaelhagyás (egyik) okaként azonosították ennek a tevékenységnek a hiányát. A norvég oktatási rendszer komoly erőfeszítéseket tett ezen a téren az utóbbi években, az alapfokú oktatás részét képezi ez a terület.

Középfokú oktatás

A duális képzés nem elég vonzó, a középfokú képzés kihívásokkal küzd.

Norvégia a duális képzés vonzóbbá tételére több esz-közt alkalmaz. A vállalatok bevonása ott is kihívás, ezért egy promóciós rendszert dolgoztak ki a gyakornoki rendszer reklámozására, elismerésére. A gyakorlatok norvég mintájú nyomonkövetése és a diákok elégedettségének felmérése is új szempontokat nyithat a hazai gyakorlatban.

A szakképzés Izlandon is hasonló kihívásokkal küzd: kevésbé népszerű képzési forma, kevesen választják. Az oktatási Fehér Könyv értelmében több olyan intézkedést vezettek be, amelyeket itthon is alkalmaz a szakképzés. Az átjárhatóságot kreditrendszer támogatja.

A liechtensteinek a BIZ-App nevű applikációval segítik a pályatanácsadást és a megfelelő gyakorlati helyek megtalálását. Az applikáció elsősorban a fiatalok számára teszi egy helyen elérhetővé a karrierútjukhoz szükséges információkat. Továbbá Liechtenstein és Svájc területén lehet ezen keresztül vállalati gyakorlati helyeket keresni.

A tanulók kulcsképeségeinek javítása szükséges a munkaerőpiaci érvényesüléshez.

A munkaerőpiaci érvényesülést segíti elő Norvégiában a validáció, az előzetes tudás elismerése, amelynek kidolgozott és alkalmazott rendszere van az országban.

Felsőoktatás

Az oktatás minősége fejleszthető, emellett a képzések racionalizálása szükséges.

Norvégiában éppen most zajlik, közeledik a befejezéséhez egy több éves felsőoktatási reform, amelynek eredményeképp csökkent a felsőoktatási intézmények száma azzal a céllal, hogy az oktatás minősége javuljon, a hallgatók számára nyújtott szolgáltatások jobban koncentrálódjanak.

Az oktatás minőségét jól mutatja a norvég és izlandi egyetemek felsőoktatási rangsorban elfoglalt helye.

A nemzetköziesítés, nemzetközi együttműködések tovább fokozhatók.

A nemzetköziesítés fontossága a felsőoktatás szintjén nem kérdés egyik donor országban sem. Ahogy látjuk, van, ahol ez már a visszajára fordult, ami a rendszer tisztítását hozta magával. A nemzetközi kapcsolatok kiaknázása terén mindegyik ország tud újdonságot mutatni számunkra.

A norvég hallgatók jelentős része külföldön tanul, illetve magas a bevándorlók aránya, amit az oktatási rendszer szintén tud kezelni.

Horizontális oktatási kérdések

Az oktatási módszerek modernizálása és a digitális oktatás elterjesztése minden oktatási szinten szükséges.

A norvég állam elkötelezett a felsőoktatás kinyitása és a hozzáférés szélesítése mellett, melyet a *Norwegian Agency for Digital Learning in Higher Education* iroda magas szintre beágyazott szerepe is megerősít. Hazánkban ez még most indul rendszerszinten a Digitális Oktatási Stratégiával.

Izlandon a népsűrűség az ország adottságaiból kifolyólag alacsony. Ez számos olyan oktatás-szervezési kérdést vet fel, amellyel itthon is találkozhatunk, és az izlandiak igyekeznek megoldást találni ezekre (pl.: összevont osztályok, buszos szállítás biztosítása).

A validáció, az előzetes tudás elismerési és beszámítási rendszerének kialakítása még előttünk áll, illetve gyakorlati tapasztalat szükséges.

A validációnak kiépített és alkalmazott rendszere van Norvégiában, míg Magyarország – bár a felnőttképzés területén elméletileg alkalmazza – még a rendszer kidolgozása előtt áll.

Az inkluzív oktatás, a társadalmi hátrányok iskolai leküzdése jelenleg nem biztosított.

A norvég és izlandi társadalom is nyitott, sok a bevándorló, akik a munkaerőpiacon vagy az oktatásban befogadó környezetre találnak.

Norvégia átvehető oktatási jó gyakorlatai

Vállalati szakmai gyakorlat

A szakképzés elérhető iskolai keretek között, amely általában 3 éves (3 év + 1 év gyakorlat), de a fő szakképzési modell 4 éves: 2+2 év, amelyből az első két év (Vg1-2) iskolai környezetben zajlik – de ekkor is történik már szakmai érzékenyítés tanműhelyekben és cégeknel. Ez szakmai bevezetésként funkcionál az adott szakterületre, a második évben pedig specializációt választanak a tanulók, már több szakmaspecifikus tantárggyal. Ezt követi az 1+1 év szakmai gyakorlat – abból is az első év egy képzőközpontban, majd az utolsó év a valódi termelésben zajlik.

A megfelelő céges fogadóhelyek felkutatása azonban Norvégiában is kihívás. A vállalati gyakorlatok népszerűsítése érdekében a minisztérium egy minőségi elismerést vezetett be azon cégek számára, amelyek gyakorlati helyet biztosítanak. Az elismerés (egyfajta embléma) a vállalat minőségi és professzionális működését hivatott igazolni. Ennek széles körű nyilvánosságot biztosítva reklámozzák a fogyasztók, beszerzők számára, hogy a cég szakmai gyakorlat biztosítására jogosult.

A szakmai gyakorlati képzésben tanulók egy szerződést írnak alá a vállalati képzőhellyel és a megyei hivatal képviselőjével. A törvény szerint a tanuló a cég alkalmazottja, az abból következő jogokkal és kötelezettségekkel. A képzést biztosító cégek gyakran hoznak létre képzési ernyőszervezeteket (*apprenticeship training agencies, ATA*), amelyek az első év gyakorlatát biztosítják, illetve intézik annak

adminisztratív teendőit, de akár segíthetnek új vállalatok toborzásában, vagy a szakoktatók képzésében is.

A gyakorlati képzésben résztvevőket (Magyarországon tanuló szerződéses tanulókat) rendszeresen megkérdezik egy felmérés keretében arról, hogy hogyan érzik magukat, milyen a tanulási és munkakörnyezet a gyakorlatot biztosító helyen. A tanulók kétharmada elégedett a munkahelyi légkörrel, a kollégákkal („nagyon gyakran” vagy „mindig” válaszok), viszont csak 56%-uk érzi úgy, hogy ők is a vállalati szociális közegbe tartoznak. A szakmával kapcsolatos elégedettség azt mutatja, hogy 38%-uk nagyon gyakran vagy mindig élvezi a munkáját, 48%-uk pedig elég gyakran. Ezek a magas arányok valószínűleg visszavezethetők a norvég pályaorientáció kiforrottságára és a szakképzésen belüli átjárhatóságra, a szakmaválasztás kitolására is.

A vállalati szakmai gyakorlatot biztosítók számára minőségi elismerés és széles körű nyilvánosság biztosított. Ezzel is igyekeznek a szakképzési vállalati gyakorlatot reklámozni és terjeszteni. A szakmai gyakorlaton részt vevő diákok munkahelyi integrálódását, elégedettségét rendszeresen felméri.

A szakképzésben tanulók 77%-a végzés után egy évvel már alkalmazásban van²⁷, 15%-uk pedig tanul.

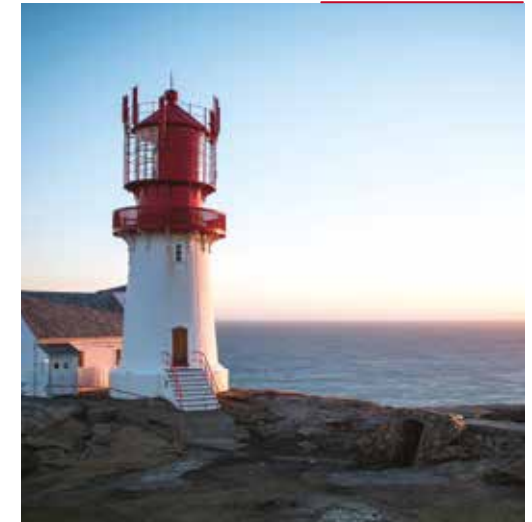
Pályaorientáció

A 2009-ben megújított törvény kimondja, hogy a tanulók – igényeik, szükségleteik szerint – pályaorientációs tanácsadásban részesülnek, amelyet az adott iskola biztosít számukra.

Ez a tanácsadás kettős irányú: oktatás és szakképzés vonatkozásában kapnak útmutatást a tanulók, emellett pedig szociális és személyes kérdésekben is tanácsot kérhetnek. A törvény ezt a kettős célú szolgáltatást hivatott biztosítani. A tanulóknak – a kötelező oktatás részeként – a 8–10. évfolyamokon karriertervezési órák vannak általános iskolában. Ehhez hasonló, az oktatási és szakképzési lehetőségekről és az azokhoz szükséges kompetenciákról informáló tantárgy a középfokú oktatásban is elérhető. Emellett pályatanácsadók is jelen vannak mindkét oktatási szinten.

Ilyen tanácsadók a 16–24 éves nem dolgozó és nem tanuló fiatalokat nyomon követő szolgáltatásban is jelen vannak. Meglepő módon ez a tanácsadási lehetőség a vállalati szakmai gyakorlatot biztosító képzésben részt vevő tanulók számára nem volt elérhető – ezen a módosításon jelenleg dolgoznak.

Ezen felül az adott megyék támogatást különítenek el a pályatanácsadási partnerségekre. Korábban ez külön projekt keretében kapott finanszírozást, azonban mára szinte minden megye megteremtette ennek a karriertanácsadási partnerségnek az alapjait és karriertanácsadási centrumokat hoztak létre, különösen az iskolából kikerült, 19. életévüket betöltött felnőttek számára. Ezek a centrumok támogatják az iskolában dolgozó tanácsadókat, az ő kompetenciáik fejlesztéséhez is hozzájárulnak. Ez annál is inkább szükséges, mivel a felsőoktatás tekintetében gyengébb lábakon áll ez a terület. Egyrészt minimális a felsőoktatásból kibocsátott szakemberek száma – a tanácsadói mester szakot csupán nemrég vezették be. Másrészt ma csak az egyetemeken is csak mostanában kezdtek el karriertanácsadási irodákat működtetni.

41

Korai iskolaelhagyás

Norvégiában a tankötelezettségi kor 16 év. Vagyis a felső középfokú képzésbe már nem kötelező beiratkozni. Az általános és a középiskolai átmenet még jelentős átfedésben történik: a tanulók 98%-a beiratkozik a középiskolai oktatásba. A probléma a középfokú oktatás különböző szintjei között jelentkezik (míg itthon inkább a szakképzésbe történő átmenetkor, a szakképzés első évében és/vagy a tankötelezettség elérésevel). A Vg1 és Vg2 szintek között kb. a diákok 8%-a lép ki a rendszerből, míg a Vg2-Vg3-as szintek között 14%-uk. A rendszerben maradók kb. 34%-a megy tovább „tanuló szerződéses” szakmai gyakorlatra, 33%-uk marad az általános oktatási rendszer valamelyik formájában. A diákok egy jelentős része azonban az előírtnál hosszabb idő alatt fejezi be a képzést. 2 év alatt a diákok kb. fele végez a szakmai gyakorlattal, de ez a képzési idő nagyobb arányban eléri akár az 5 évet is.

27 Arra nem utal a forrás, hogy a szakmájában történik-e a munkavállalás.

Felsőoktatás

A jól képzett tanárok biztosítása érdekében nemzeti partnerség alakult 2009–14 között az oktatási minisztérium, az önkormányzatok és a terület kulcsszereplői között. A GNIST (szikra) projekt célja az volt, hogy az oktatás mint szakma státuszát növelje, minőségét javítsa. A célzott kampány meghozta az eredményét, másfélszer annyian jelentkeztek tanárképzésre a projekt időszakában. Hasonló programot indítottak az óvodapedagógusok számának növelésére is (GLOW néven).

A nemzeti képzési keretrendszer bevezetéséről 2011-ben döntöttek, és ennek alkalmazása folyamatban van. Bár a norvég dokumentumok a tanulási eredmény alapú leírást a fejlesztendő oktatási elemek között rögzítik, tekintve, hogy már 2012 óta aktívan alkalmazzák, kellő gyakorlati tapasztalatuk halmozódott fel, amely átadható a magyar felsőoktatás számára is.

Norvégia 2014-ben indított el egy négy éves átfogó felsőoktatási reformot azzal a céllal, hogy racionalizálja a működést, és emelje az oktatás színvonalát, jobban szolgálja a hallgatói igényeket. A korábbi 33 intézményből 21 egyetem, főiskola alakult, letisztultabb profi-lokkal, felkészültebben a támogatások lehívására és a kutatások folytatására.

A felsőoktatás hozzáférhetőbbé tétele, digitalizálása már szintén elindult Norvégiában. A *Norwegian Agency for Digital Learning in Higher Education* feladata, hogy az IKT-n alapuló oktatási módszerekkel minél inkább kinyissa a felsőoktatást. 2013 óta a norvég egyetemek által kínált online kurzusok MOOC-ok formájában is bárki számára elérhetők, jelentős részük pedig ingyenes.

Izland átvehető oktatási jó gyakorlatai

Vállalati szakmai gyakorlat

Vállalati szakmai gyakorlat esetén kétféle szerződést kötnek a felek:

- > Képzési szerződést, amely a vállalat és a diák között jön létre, rögzíti a képzés céljait, a felek jogait és kötelezettségeit. A tanuló alkalmazottként van a vállalatnál, fizetést is kap, a képzett munkavállalói bér bizonyos hányadát.
- > Emellett a vállalat és az iskola is köt egy szerződést a képzés tartalmára vonatkozóan. A képzési szerződéseket bizonyos szakmákban a minisztérium által megbízott (tovább)képzőközpont (az egyik legjelentősebb, az *Idan*²⁸) feladata kezelni, amelynek eredményeképp a képzési szerződéseket egyszerűsítették és modularizálták.

Született egy útmutató is a szakmai gyakorlatot biztosító vállalatok számára. Emellett minden diák kap egy naplót, amelyen keresztül a képzője igazolja a képzés megtörténtét. A vállalati képzés időtartama 3–36 hét között változhat. A képzési, illetve vállalati gyakorlati modulok értékeléssel végződnek – ami vagy elméleti vagy gyakorlati részből áll, a képzést pedig egy szakképzési vizsga zárja.

Pályatanácsadás

A pályatanácsadást (illetve annak nem megfelelő minőségét) szintén a korai iskolaelhagyáshoz vezető egyik okként azonosították Izlandon. Egy 2014-es kutatás szerint a kötelező oktatásnak ugyan feladata, mégis csak a 69%-uk nyújtott tanácsadást ezen a területen. Bár ezen iskolák harmada alkalmazott valakit tanácsadóként, de annak a személynek nem volt a törvény által meghatározott releváns végzettsége.

A kerettantervben nincs kötelező óra meghatározva erre a területre, nincs tananyag úgy általában, és az iskolák fele – a fenti kutatás adatai alapján – nem nyújt semmilyen oktatást a lehetséges munkahelyekről és tanulmányokról. A 2016-ban kiadott útmutató²⁹ szerint a pályorientáció elérhető az iskolákban és a munkaerőpiacon is. Az iskolai tanácsadás megléte mellett a szakképzésre vonatkozó tanácsadás növelésére az utóbbi időben nagyobb hangsúlyt fektettek – bevonva a foglalkoztatási szolgáltatókat, LLL (*Lifelong Learning*) központokat, szakképzési központokat és a munkahelyeket. Azon tanulók számára, akik nyelvből, angolból és matematikából nem tudták teljesíteni a középfokú oktatásba belépés feltételeit, általános képzést indítanak. Ezek a diákok általában tanulási nehézségekkel küzdenek, és a program hossza az ő egyéni igényeikhez igazodik.

Felsőoktatás

A felsőoktatás színvonalának biztosítása és növelése érdekében a minisztérium létrehozta a felsőoktatás minőségéért felelős bizottságot (*Quality Board for Icelandic Higher Education*). A bizottság, más felelős szervekkel együttműködve, kiadott egy, a minőség javítását célzó kézikönyvet az izlandi felsőoktatási intézmények számára. A kézikönyv a minőségi tanulási élményt, tapasztalatot kívánja elősegíteni. A felsőoktatás működtetése kapcsán Izland más modellt követ, mint a hazai irány. Bár a felsőoktatási intézmények eddig is függetlenek voltak, ezt az autonómiát az utóbbi időben tovább növelték. Ennek alapja a hosszú távú tervezés: az intézmények belső költségvetés-tervezési folyamatainak bevezetésével alakultott így.

44

Magyarország átadható oktatási jó gyakorlatai

A donor országok oktatási rendszerének ismeretéből kitűnik, hogy inkább az egalitárius elv érvényesül. Ezzel szemben Magyarország – különösen a felsőoktatás tekintetében – inkább a tehetséggondozásban tűnik ki. Erre jó példa:

- > a szakkollégiumi hálózat
- > a Bursa Hungarica ösztöndíj
- > az Arany János Tehetséggondozó Program

Szintén meg lehet említeni a gyakorlatorientált felsőoktatási szakképzést, illetve a diplomás pályakövetési rendszert, amire például Izlandon nincs gyakorlat.

A szakkollégium célja a tehetségek kibontakoztatása, a társadalmi hátrányok leküzdésének biztosítása a magas szakmai képzésen keresztül. A tagok együtt laknak, ezzel is elősegítve a szakmai kooperációk lehetőségét, és megteremtve a magas szakmai színvonal eléréséhez elengedhetetlen külső környezetet. A szakkollégiumok eredményeképp a tagok magasan képzett, jól informált, társadalmilag érzékeny értelmiséget alkotnak. A szakkollégium az ön-

kormányzatiság elvére és a szakkollégisták öntevékenységére épül, kifejezetten a társadalmi hátrányok leküzdését hivatott elősegíteni a Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíjrendszer. Ez a felsőoktatásban tanuló, hátrányos helyzetű, szociálisan rászoruló fiatalokat támogatja. A támogató azonban nem a felsőoktatási intézmény – az ösztöndíjrendszeren keresztül – hanem a települési és a megyei önkormányzat, illetve a releváns minisztérium.

Ehhez hasonlóan az Arany János Tehetséggondozó Program is a felsőoktatási expanziót igyekszik elősegíteni, kifejezetten a hátrányos helyzetű kistélepüléseken élő, tanuló fiatalok számára. Ez egy felkészítő, hosszú távú befektetés, hiszen arra ad támogatást, hogy hátrányos helyzetű, tehetséges diákok olyan középiskolákban, kollégiumokban tanuljanak, ahol a tehetséggondozás segítségével felkészítik őket a felsőfokú tanulmányokba való belépésre.

Az együttműködések során négy pályázattípusban lehetett pályázni, elsősorban felsőoktatási fókusszal, de két pályázattípusban megjelenhettek más oktatási szintek is:

- > Előkészítő látogatások és Szakmai látogatások (M1)
- > Felsőoktatási mobilitási pályázatok (M2)
- > Személyzeti/oktatói mobilitás nem felsőoktatási oktatási/képzési intézmények számára (M3)
- > Felsőoktatási intézményközi együttműködési projektek (M4)

Összesen 177 pályázat érkezett be a négy pályázattípusban, amelyek közül 126 lett támogatott. Az együttműködésekben 92 magyar intézmény vett részt, némelyikük több pályázatot adott be vagy több pályázattípusban is megmérettette magát, míg a donorok részéről 139 intézmény kapcsolódott be a programba.

AZ EGT ALAP ÖSZTÖNDÍJ PROGRAM HAZAI EREDMÉNYEI

45

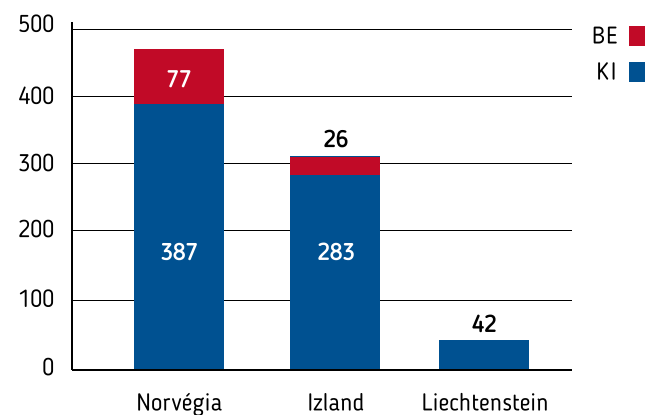
Az EGT Alap Ösztöndíj programjának hazai eredményei

Tevékenység	Beadott pályázat (db)	Igényelt támogatás (EUR)	Támogatott pályázat (db)	Szerződésben lekötött támogatás (EUR)	Elszámolt támogatás (EUR)	Megvalósított mobilitások száma (fő)
Szakmai látogatások és Előkészítő látogatások (M1)	124	380 000	84	267 000	267 000 ³⁰	267 ³¹
Felsőoktatási mobilitási pályázatok (M2)	20	1 706 728	20	1 380 436	743 170	409
Személyzeti/oktatói mobilitás nem felsőoktatási oktatási/képzési intézmények számára (M3)	23	311 282	14	202 445	126 395	139
Felsőoktatási intézményközi együttműködési projektek (M4)	10	1 982 344	8	1 310 119 ³²	1 264 080	N/A
Összesen	177	4 380 354	126	3 160 000	2 400 645	815

46

Bár ebben a pályázati szakaszban nemcsak mobilitásra, hanem más együttműködésekre is lehetett pályázni, érdemes a mobilitásokat összegezni. **Összesen 815 mobilitást támogatott a program**, melyek döntő arányban kifelé irányultak – vagyis magyar hallgatók, oktatók és szakemberek látogattak a donor országok valamelyikébe, ezek közül is elsősorban Norvégia.

Megvalósult mobilitások

30 *Nem végleges adatok, várható megvalósítás. Az utolsó, 2017. júliusi kör pályázata a kiadvány összeállításakor még nem zárultak le, a mobilitásokat legkésőbb 2017. október 31-ig lehet megvalósítani, 2017.08.23-i állapot.

31 *Nem végleges adatok, várható megvalósítás. Az utolsó, 2017. júliusi kör pályázata a kiadvány összeállításakor még nem zárultak le, a mobilitásokat legkésőbb 2017. október 31-ig lehet megvalósítani, 2017.08.23-i állapot.

32 Jóváhagyott teljes költségvetés (100%), a támogatás intenzitása 90%.

Kifelé irányuló mobilitásban tehát 712 fő vett részt, míg Magyarországra 103 fő jött a program keretében.

A mobilitásokat nehéz ezen belül összehasonlítani, mivel a három tevékenység más célcsoportot fedett le, más-más időtartamokban valósulhatott meg.

Előkészítő látogatások és Szakmai látogatások (M1)

A kézirat zárásakor egyedül az M1 pályázattípus volt még nyitott szakmai látogatások finanszírozására. A számokat tekintve látható, hogy ez volt a legnépszerűbb pályázattípus: könnyen elérhető, egyszerűsített feltételeket rögzítő támogatási keret, amit a program indulásakor pályázatok előkészítésére, majd a későbbiekben – némileg kiegészítve az M3-as oktatói mobilitást – szakmai tanulmányutakra lehetett igényelni. A pályázattípus keretében az oktatás bármely szintjén működő magyarországi vagy donor országbeli székhellyel rendelkező intézmények pályázhattak 2-5 napos rövid látogatásokra. A Szakmai látogatások fókuszában állhattak a már megvalósult projektek vagy jövőbeni együttműködések is, melyek elősegítik a kétoldalú kapcsolat erősítését Magyarország és a donor országok között.

A beadott pályázatok szempontjából az Előkészítő, majd Szakmai látogatásokat is lehetővé tevő tevékenység vonzotta a legtöbb pályázót: 84 projekt volt támogatott státuszban, ami a 189 látogatás megvalósulását tette lehetővé, a 2017 júliusában beérkezett pályázatokkal együtt a bilaterális kapcsolat erősítése céljából várhatóan összesen 267 résztvevővel 62 projekt fog megvalósulni 2017 novemberéig. Ebben valószínűleg közrejátszik a több, viszonylag sűrű beadási határidő és így az elérhetőség, illetve az alacsony támogatási összegből következő egyszerűsített pályázati forma.

47

Felsőoktatási mobilitások (M2)

Ezek a mobilitások csaknem teljesen a felsőoktatási Erasmus+ mobilitási pályázatok mintájára valósultak meg. Azoknak az intézményeknek, amelyek Erasmus Charterrel rendelkeztek, hallgatói tanulmányi vagy szakmai gyakorlatra, illetve oktatói mobilitásra volt lehetősége. Ez utóbbi volt a népszerűbb, a számok alapján ugyanis kétszer annyi oktató vett részt ebben a tevékenységben, mint hallgató. Az oktatói mobilitás népszerűsége visszavezethető arra, hogy ezek rövidebb utak voltak, amelyek könnyebben és gyorsabban kivitelezhetők, mint a hosszabb hallgatói kiutazások.

Oktatói mobilitás összesen	Oktatók/oktatás	Oktatók/konferencia, tréning	Oktatók/intézménylátogatás
276	55	146	75
Megvalósult hallgatói mobilitás összesen	Hallgatók/tanulmányok	Hallgatók/szakmai gyakorlat	Hallgatók/nyári egyetem
133	48	19	66

Összesen tehát 409 fő vett részt mobilitási programban – döntő többségük Norvégiában –, ennek harmada hallgató, míg kétharmada oktató volt.

A hallgatók esetében lehetőség nyílt megismerkedni a fogadó ország felsőoktatási rendszerével, az eltérő megközelítésekkel és módszertanokkal, nem utolsósorban pedig olyan kurzusokat tudtak abszolválni, amelyek tartalmukban vagy lebonyolításukban különböztek a küldő intézményben elérhetőktől. Az oktatók számára a vendégoktatás, konferenciákon,

szemináriumokon való részvétel jelentette a fő irányt, ám ezek mellett a tapasztalatszerzés, a külföldi kollégák szakmai és módszertani megközelítéseinek megismerése jelentett hozzáadott értéket.

Ez a pályázattípus nagyobb potenciállal rendelkezett, mint amennyit valójában ki tudtak használni a pályázók, így komoly maradványok ragadtak a rendszerben. Ez két okra vezethető vissza: a magyar-norvég viszonyok miatt keletkezett majd' két éves szünet a Norvég Civil Támogatási Alap kapcsán, melynek eredmé-

nyeképp a többi alap is szünetelt 2013–2014-ben, ezzel megállítva már a megvalósítás küszöbén álló vagy épp elindult projekteket. A programszakaszból hátralévő idő nem mindig volt elegendő a teljes körű megvalósításra, másrészt pedig nehézséget okozott, hogy nem igazodott a felsőoktatási tanévhez (hallgatók elérhetősége, meghirdetés, toborzás stb.). A fel nem használt összegek másik magyarázata, hogy több ösztöndíj lehetőség – elsősorban az Erasmus+ program – is átfedésben volt/van egymással, ami a népszerűbb, ismertebb országok irányába motiválhatta a résztvevőket.

A három donor ország tekintetében az alábbi táblázat mutatja a ki- és beutazások megoszlását:

Célcsoport/ország (fő)	Norvégiába	Norvégiából Magyarországra	Izlandra	Izlandról Magyarországra	Liechtensteinbe	Liechtensteinből Magyarországra
Hallgatók	74	3	13	7	36	0
Oktatók	118	26	116	14	2	0
Összesen	192	29	129	21	38	0

Ezek az együttműködések elsősorban kapcsolatépítést, tapasztalatszerzést szolgáltattak. A partneregyetem képzési struktúrája, intézményfejlesztési folyamatai vagy épp az oktatási miliője inspirációval szolgált a magyar felsőoktatási intézmények oktatói számára, jó gyakorlatként tudják azokat hasznosítani. A távolabbi kilátások között szerepel általában közös oktatói vagy hallgatói projekt, PhD kutatáshoz adatgyűjtés, más oktatási együttműködés elindítása. Néhány esetben pedig közös projektek fejlesztését, nagyobb volumenű együttműködést is tartogathat a jövő – a magyar intézményi beszámolók szerint.

A megvalósított mobilitások tekintetében a Szent István Egyetem vezet (100 fő), őket a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (59 fő) és a Budapesti Corvinus Egyetem követi (47 fő).

Oktatói mobilitás nem felsőoktatási intézmények számára (M3)

Az Erasmus+ köznevelési és szakképzési mobilitási programja volt a minta az Oktatói mobilitás nem felsőoktatási intézmények számára tevékenységénél. **Összesen 139 mobilitás** valósult meg – ahogy a számokból látszik, elsősorban norvég partnerintézményekhez.

Megvalósult mobilitás összesen (fő)	Norvégiába	Norvégiából Magyarországra	Izlandra	Izlandról Magyarországra
139	75	33	26	5

50

Liechtensteini mobilitás itt egyik irányba sem valósult meg.

A pályázattípus keretében döntően magyar köznevelési és szakképzési intézmények munkatársai utaztak ki a donor országokba az adott szektor jó példáinak, átvehető gyakorlatainak megismerését tűzve ki célul. A felhívás lehetővé tette, hogy a szakképzés egyéb szereplői is pályázatot nyújtsanak be, és így kerülhetett sor szakmai gyakorlati helyeket biztosító vállalatok, illetve szakmai érdekképviseleti szervek sikeres részvételére, nemzetközi tapasztalataik bővítésére.

A partnerkeresés komoly nehézséget okozott a legtöbb pályázónak, a sikeres projektmegvalósítók jelentős hányada már rendelkezett nemzetközi projektmegvalósítási tapasztalattal, illetve Erasmus+ projektjeikből norvég vagy izlandi partnerekkel. Ennek fényében egyértelmű sikerként értékelhető, hogy a programnak sikerült olyan új, nemzetközi projekteket kevésbé jártas szervezeteket is megszólítani, akik kimondottan a donor országokban elérhető speciális szakismeret

megismerését és oktatási célokra történő átvetését tűzték ki célul.

A köznevelés, szakképzés és felnőtt tanulás terén történő oktatási együttműködések további fejlesztését szolgálhatja az Erasmus+ programban már bevált, támogatott továbbképző kurzusokon való részvétel lehetőségének biztosítása, illetve a szakképzés területén a diákok munkahelyi szakmai gyakorlatának lehetővé tétele.

A legtöbb oktatói, szakértői mobilitást ebben a pályázattípusban a Magyar Cukrász Iparosok Országos Ipartestülete valósította meg – összesen 44 fő számára biztosítottak szakmai kitekintést: 30 fő utazott Norvégiába, míg onnan 14 fő érkezett hazánkba szakmai tanulmányútra.

Felsőoktatási intézményközi együttműködési projektek (M4)

A negyedik pályázati lehetőség eltért a fenti mobilitásoktól: itt felsőoktatási intézményközi együttműködések, partnerségeket lehetett kialakítani és megvalósítani, elsősorban a korábbi Erasmus intenzív programok, illetve az Erasmus+ stratégiai partnerségek pályázattípusok mintájára. Ami újdonság, hogy egy donor partner mellett akár más kedvezményezett országokat is be lehetett vonni a projektbe. A beadott 10 pályázatból 8 kapott támogatást 38 ezer eurótól a 257 ezer eurós támogatásig bezárólag. Vagyis a projektek nagyon különbözőek voltak méretükben és témájukban is: a startupoktól kezdve a megváltozott munkaképességűek foglalkoztathatóságán át geofizikai mérések és a jövő tradícióhoz kapcsolódó tananyagfejlesztés is megvalósult. Emellett pedig két nyári egyetem kapott még támogatást intenzív program formájában.

A mobilitáson túlmutató pályázati lehetőség hiánypótló volt két tekintetben:

- > az Erasmus+ csak szűkösen tudja támogatni ezt a területet, évente országonként néhány egyetem kaphat támogatást,
- > az EGT Alap egy másik területe, a kifejezetten a kutatást támogató prioritás biztosít ilyen együttműködést, az azonban csak bilaterális szinten elérhető.

Ezen pályázati forma előnye, hogy a mobilitás nem célja, hanem azt eszközként használva olyan együttműködések, kutatásokat, tanulmányok készítését, tananyagfejlesztést vagy nyári egyetemeket támogat, amelyekre nagy szükség van a felsőoktatásban az oktatás minőségének fejlesztése, és a nemzetköziesítés fokozása érdekében, szellemi terméket létrehozva a projektben. A pályázattípus nemcsak a donor országok és Magyarország, hanem további kedvezményezett országok közötti hosszú távú együttműködések is támogatott az alábbi három lehetőséggel:

- > Intenzív programok
- > Partnerségek
- > Felsőoktatási intézmények és vállalatok közti együttműködések

Az együttműködések során készült tananyagok, jó gyakorlat gyűjtemények, kiadványok a szélesebb szakmai közönség számára is disszeminálhatók, beépíthetők, hasznosíthatók.

51

Intézmény neve	Projekt címe (angol)	Projekt címe (magyar)	Teljes költségvetés
Budapesti Corvinus Egyetem	The promotion of the employment of people with reduced work capacity through employers' training	Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának támogatása a foglalkoztatók képzésén keresztül	165 825,38
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Elaboration of MSc hydromorphology field course for hydraulic engineer and geophysicist students	Folyami hidromorfológiai MSc-mérőgyakorlat kidolgozása vízmérnök és geofizikus hallgatók számára	255 913,70
Eötvös Loránd Tudományegyetem	Working out the curriculum of a joint MA programme 'Microhistory'	„Mikrotörténelem” közös MA-program kidolgozása	91 676,62
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Emerging Information Technology – Development of training modules	Modern oktatási módszertan kidolgozása, közös fejlesztése az online mérések, irányítás és távfelügyeleti rendszerek területén	147 749,29
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem	Future Traditions – research and curriculum development	A jövő tradíciói – kutatás és tananyagfejlesztés	221 022,06
Eötvös Loránd Tudományegyetem	SIMple – Startup and Innovation Management simulation	Start-up és innovációmenedzsment szimuláció – egyszerűen	272 612,82
Szegedi Tudományegyetem	A smooth transit from master to doctoral education		42 400,00
Szegedi Tudományegyetem	1st Hungarian-Norwegian Summer School on Bioactive Substance Research		66 880,00

52

A fenti programok közül kettő érdemelte ki – külső szakértő értékelése alapján – a „jó gyakorlat” címet: a Budapesti Corvinus Egyetem és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem. Ezen pályázattípus esetén a megvalósult projekt teljes anyagát külső szakértők értékelték, meghatározott szempontok mentén. A szempontok kiterjedtek a partnerség összetételének, együttműködésének, a tervezett tevékenységek és a tényleges megvalósulás közti eltérések, illetve azok áthidalásának és a projekt eredményeinek értékelésére is.

Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának támogatása a foglalkoztatók képzésén keresztül
proability.hu

A projekt „jó gyakorlat” címet kapott a kiemelkedő ár-érték arányért, a széles körű és magas minőségű projekttermékekért. Ezek a termékek nemzetközi érdeklődésre is számot tartanak, ami az elhivatott partnerség és a tapasztalt projektmenedzsment eredménye.

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM

A BCE több részlege – az Oktatásfejlesztési Observatory Központ, a Tanárképző és Digitális Tanulási Központ és a Vezetéstudományi Intézet Szervezeti Magatartás Tanszéke – dolgozott együtt a Salva Vita Alapítvánnyal, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatósággal, illetve a norvég partner NHO Service-szel.

A projekt keretében kutatás és tananyagfejlesztés valósult meg azzal a céllal, hogy norvég jó gyakorlatok megismerése, átvétele és hazai adaptálása segítse a hazai megváltozott munkaképességű munkavállalók elhelyezkedési esélyeit a nyílt munkaerőpiacon.

A projekten belül megvalósult kutatás két területre fókuszált:

- > jó gyakorlatok összegyűjtése a megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatása terén
- > megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatási lehetőségeinek összegyűjtése

A *Munkavállalók és munkáltatók a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatási lehetőségeiről, esélyeiről* című tanulmány foglalja össze a jó gyakorlatokat – a kiadvány a projekt honlapjáról letölthető.

Erre alapozva a BCE további oktatók, HR szakemberek és felsővezetők bevonásával képzési anyagot és tananyagot fejlesztett ki.

A tananyag 3 célcsoportra fókuszál:

- > BA/MA hallgatók tanárai
- > HR vezetők
- > felsővezetők

Számukra készült egy-egy gyakorlatias, példákkal, segédanyagokkal, videók linkjével kiegészített kézikönyv. A jó példák magyar és norvég vállalati gyakorlatokból merítkeznek. A tananyag külön útmutatót tartalmaz a trénernek, oktatók és külön kézikönyvet a „hallgatók”, a képzésben résztvevők számára, mindezt segédanyagokkal kiegészítve.

Az anyagok azonos logikát követve az érzékenyítés, az elmélet és gyakorlat, illetve a társadalmi felelősségvállalás (CSR) témakörét járják körbe azzal a céllal, hogy a résztvevő megismerje és megértse a célcsoport helyzetét, igényeit, érzékenyebbé váljon azokra. Ezen felül értse a megváltozott munkaképességű munkaerő foglalkoztatásához kapcsolódó fogalmakat, összefüggéseket, lássa a nyílt foglalkoztatás előnyeit és nehézségeit, megismerjen vállalati gyakorlatokat.

A tananyagok kidolgozását követően a pilot képzések következtek, amelyeket a BCE-n szerveztek, további érzékenyítő rendezvények pedig Budapesten, Kecskeméten és Székesfehérváron voltak.

A végleges anyag magyar és angol nyelven készült el, disszeminációja megtörtént itthon (pl: Personal Hungary HR szakkiallítás) és a norvég partnernél is, ahol jövődöbéli képzőknek tartottak képzést.

További részletek a projekt honlapján olvashatók, ahonnan a jó gyakorlatok gyűjteménye, a kutatás és az oktatási (segéd)anyagok is elérhetők.

53

MOHOLY-NAGY MŰVÉSZETI EGYETEM

A jövő tradíciói – kutatás
és tananyagfejlesztés

www.futuretraditions.mome.hu

54

A projekt „jó gyakorlat” címet kapott, mivel az új megközelítést a partnerek teljes mértékben magukévá tették, és a tanterv minden szintjén a rendszeres oktatási tevékenységekbe való beillesztése várhatóan jelentős változásokat eredményez mindkét felsőoktatási intézményben. A projekt innovációja abban rejlik, hogy ötvözte a régi hagyományokat a korszerű digitális technológiákkal. A téma vonzó és érthető még a nem szakmabeliek számára is. A fenntarthatóság különösen jól valósult meg az együttműködés keretében.

A projekt megvalósításában három szervezet működött együtt: a MOME vezetése mellett a University College of South East Norway (*Høgskolen i Sørøst-Norge – HSN*), illetve a Telemark Kunstsenter.

A projektötletet a nemzeti hagyományok újrafelfedezésének ötlete adta: a cél egy közös kutatás volt, amely a hagyományos nemzeti díszítést tárta fel, annak motívumait fedezte újra fel, mindezt a kortárs tervezési folyamatba illesztve. Az együttműködés három területre fókuszált, a részt vevő hallgatók így három csoportra: textil-, ékszer- és bútortervezésre osztva dolgoztak a két egyetemen, egy-egy releváns oktató, professzor vezetésével. Összesen 21 diák és 6 kutató vett részt a projektben, amely két szintre különíthető el:

- > a hallgatók megtanultak művészi problémát meghatározni, azt a kutatási terv mentén megtervezni és kivitelezni;
- > az őket támogató tutor-oktatók is saját kutatási tervekben dolgoztak, amelyből egy új oktatási tananyag és egy a kutatást összefoglaló könyv készült el.

A projekt eredményeit a harmadik partner bevonásával egy-egy kiállításon mutatták be. A kiállításon bemutatott alkotások egyedisége abban rejlik, hogy azok kortárs módon értelmezték a népi kézművességet, annak hagyományos ornamentikáját.

A projektet összefoglaló kiadvány és a kutatási könyv mellett 11 norvég és 10 magyar hallgató egyedi tervezési portfóliója a bizonyíték, amely az adatgyűjtéstől a szakmai tanulmányutak tanulságain keresztül a digitális dokumentációig bezárólag mutatja be az inspirációs folyamatot az ötlettől a megvalósulásig. A fiatal művészek munkáját nemzetközi terepgyakorlatok, workshopok, kutatások, multimédiás oktatás és egy felszerelt számítógépes labor is támogatta.

Az érintett egyetemek tervezik az együttműködés folytatását a témában, a MOME a Jövő tradíciói címmel a projekt eredményeit (multimédiás készlet, projekt- és kutatási dokumentáció) beépíti az interdiszciplináris Laboratory lehetőségei közé.

www.mome.hu/hu/mome-laboratory
www.futuretraditions.mome.hu

A donorok országok és a kedvezményezett országok

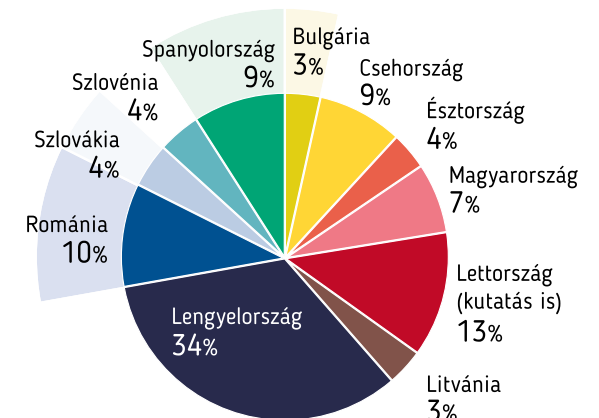
Több területet támogatnak a donor országok, melyből az egyik terület az ösztöndíjak területe. A három donor ország összesen 11 országban támogat ösztöndíj programot, hozzávetőlegesen 42 millió euró értékben (2009–2014). Bulgária, Csehország, Észtország, Magyarország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Románia, Szlovákia, Szlovénia és Spanyolország is támogatást nyújt elsősorban a felsőoktatás, de a szakképzés, köznevelés vagy a felnőtt tanulás területén is az intézményeknek tanulási célú mobilitás, nemzetközi oktatási együttműködések megvalósítása céljából.

Mivel a most lezárt periódus, a 2009–2014-es az EGT Alapnak már a második szakasza, így néhány következtetést le lehet vonni, illetve trendek is megfigyelhetők, és az így nyert információk, tanulságok felhasználhatók a következő programszakaszban is.

AZ ÖSZTÖNDÍJ PROGRAMOK TOVÁBBFEJLESZ- TÉSE KAPCSÁN MEGFOGALMAZOTT JAVASLATOK

55

Ösztöndíjprogramok: EGT és/vagy Norvég Alap támogatás

Vannak olyan visszatérő elemek, amelyek valószínűleg nemcsak Magyarország, hanem a többi támogatott ország szempontjából is kihívásként merülnek fel az ösztöndíj programok meghirdetése, menedzselése és/vagy megvalósítása során. Ezek az elemek vonatkoznak:

- > a program átfogó menedzselésére;
- > a minőségbiztosításra;
- > a donor országok szűkös kapacitásaira;
- > a szektorköziségre;
- > a pályázható területek, témák priorizálására;
- > illetve a fenntarthatóságra.

játosságából erednek (pl. magasabb utazási/megélhetési támogatás a donor országok magas életszínvonala miatt, vagy olyan mobilitási/projekt sajátosságok, amelyek egy adott országra jellemzőek). Emellett olyan elemeket is beemelve, amelyek az Erasmus+ programból hiányoznak, de igény mutatkozik rájuk (pl. rövidebb tanulmányutak a szakképzésben oktatók számára, kurzusokon, konferenciákon való részvétel).

Az átfogó menedzselés lehetővé tenné hasonló tevékenységek meghirdetését, (közel) egyforma úrlapok használatát, összehangolt határidőket vagy közös partnerkereső felület működtetését, és ezek az elemek mind hozzájárulnának az ösztöndíj programok minőségének emeléséhez.

Minőségbiztosítás

Mivel minden támogatott ország – a donorokkal egyeztetve – maga határozza meg az ösztöndíj programját, így azok sokszínűek, változatosak, miközben közel hasonló célrendszerrel működnek. Ezen felül általában az Erasmus+ programot tekintik kiindulási alapnak, de mégis külön-külön logikával dolgoznak. Mivel nincs átfogó, horizontális, egységesített elvárás az EGT Alap Ösztöndíj pályázatainál, így a rendszerek menedzselése és a projektek megvalósulása is országtól függő. A programok hasonlósága okán célszerű lenne egy elvárásrendszer rögzítése mentén engedélyezni ezeket a programokat – akár az Erasmus+ program mintájára – ezzel biztosítva a minőséget, annak ellenőrizhetőségét és így a jobb összehasonlíthatóságot.

A donor országok szűkös kapacitásai és a szektorköziség

A korábbi statisztikákból láthattuk, hogy a három támogató ország összesen nem rendelkezik

például annyi felsőoktatási intézménnyel, amennyi Magyarországon jelenleg működik, miközben 15 ország igyekszik velük kapcsolatot létesíteni csak ebben a programban. Ez érthető módon hamar telítetté teszi a donorok számára a rendszert, ráadásul a kedvezményezett országok egymás vetélytársaivá is válnak. Éppen ezért érdemes meggondolni a bevonható pályázók, partnerek körét mind intézménytípusok, mind szektorok, mind pedig országok vonatkozásában. Ez utóbbira jó példa, hogy a Felsőoktatási intézményközi együttműködési projektek (M4) esetében nemcsak a donorok közül lehetett bevonni együttműködő feleket, hanem a többi kedvezményezett országból is. Ez kiterjeszhető lenne a többi pályázattípusra is – akár annak megfontolásával, hogy bizonyos esetekben a donor országok bevonása nem vagy csak minimálisan szükséges. A munkaerőpiac erőteljesebb bevonásával szintén indokolhatóan tágítható a partneri kör. Illetve az oktatási intézmények mellett más szervezetek (vállalatok, civil szervezetek) pályázásának támogatása is előmozdíthatja a pályázási kedvet.

A felsőoktatási szektor hangsúlya mellett a szakképzés, köznevelés vagy épp a felnőtt tanulási szektorok nagyobb térnyerésével szintén tágítható lenne a bevonható szervezetek köre, ami csökkentené a felsőoktatási intézményekre nehezedő nyomást.

A szektorközi együttműködés akár intézménytípusok tekintetében (pl.: oktatási intézmény és vállalat vagy civil szervezet) akár a területeket nézve (pl.: oktatás és kutatás, oktatás és munkaerőpiac... stb.) szintén egy kiaknázatlan része az ilyen együttműködéseknek.

Az együttműködést az is nehezíti, hogy sem a donor országok, de a támogatott országok sem a legnépszerűbb célországok egymás számára. Magyarországról vannak jelentkezők, de a donor országok hallgatói, oktatói számára

a tapasztalatok alapján kevésbé vonzó Közép-Kelet-Európa. Ráadásul a három donor ország nem mérhető egymáshoz – Norvégia szerepe domináns, de az oktatás tekintetében Magyarország képest egy kb. fele akkora méretű országról van szó. Ezért meg kell fontolni az együttműködések rugalmasabbá tételét, például hallgatók számára is lehetővé tenni a rövidebb tanulmányutakat, célzott projektmunkákban vagy kutatásban való részvételt, nyári egyetemeket stb.

Priorizálható területek

A pályázói listát áttekintve azt látjuk, hogy a projektek alulról jövő, egyedi, kari esetleg intézményi kezdeményezések, amelyek az adott szervezet szintjén hasznosulnak. Nincsen kiemelt terület, horizontális téma, amely külön figyelmet kapna, így töredezetté válik a rendszer, az eredmények hasznosulása intézményi szinten kétséges.

Lennének azonban olyan témajavaslatok, amelyek külön figyelmet kaphatnának, az alábbi elvek mentén:

> Az EGT, illetve a Norvég Alap felcímkézve különíti el az egyes országoknak szánt támogatást. A témák között megtaláljuk az oktatást, a kutatást, a zöld innovációt, a civil szféra megerősítését, a veszélyeztetett fiatalok támogatását vagy épp a kulturális örökség védelmét. Az ösztöndíj program (vagy annak egy része) akár ezekkel is párhuzamba állítható.

> Ki lehet emelni bizonyos területeket, amelyekben a donor országok jó és átadható példákkal, eljárásokkal rendelkeznek, mint pl. zöld innováció, megújuló energiák használata, természetvédelem, gender témák – és ezeket a területeket magasabban dotálni a pályázás során.

Pályázattechnikai szempontból megfontolandó a donor országok számára, hogy az Ösztöndíj program vonatkozásában egy átfogó, horizontális rendszert hozzanak létre. Ha nem is minden szektorban, de a felsőoktatásban ez megoldható. Ehhez használható az Erasmus+ program mintaként – annak támogatási rendszere és tételei (milyen költségtípusokra ad támogatást, átalány alapú tételek alkalmazása), adminisztrációja (pályázati űrlap, szerződésminták, kreditbeszámítás kötelezettsége), illetve elszámolási rendszerének alkalmazása megkönnyítené a pályázó egyetem munkáját. A pályázatói oldalon ehhez a donor országoknak az összes kedvezményezett ország szintjén, horizontálisan szükséges az előbb említett elemek egységesítése, határidők összehangolása (pl.: évi egy-két fix határidő alkalmazása), és a programszakasz futamidejének a tanévvel való harmonizálása.

A többi program, oktatási szakterület (köznevelés, szakképzés, felnőtt tanulás) vonatkozásában is használható lenne az Erasmus+ program mintaként, beemelve emellett olyan sajátos elemeket, amelyek a részt vevő országok sa-

- > Meghatározhatók olyan általános oktatási és társadalmi kihívások is, amelyek megoldása mind a támogató, mind a támogatott országok részéről szükséges (pl: alapkészségek fejlesztése, digitális oktatási módszertanok, hallgatók motiválása, oktatás-munka átmenet, kulcsképeségek a munkaerőpiacon, Ipar 4.0 és várható kihívásai).

Tehát az alulról jövő, egyedi intézményi igények mellett, amelyek fontosak és kellene is, bizonyos területeket célszerű lenne prioritásként kiemelni. Ezzel „áramvonalsítható” az ösztöndíj program, és egy-egy területen markánsabb eredményt lehet felmutatni. Egy-egy terület pozitív diszkriminációja megteremti a pályázók motivációját is, ha egyedi kezdeményezésben az nem lett volna meg.

Fenntarthatóság

Az eddigi két programszakasz (2005–2009 majd 2009–2014) indítása között komoly hiátus merült fel, ami az együttműködések tekintetében megnehezítette, akár el is lehetetlenítette a korábban kialakult partnerségek folyamatos fenntartását. Bár a donorok elvárása az lenne, hogy ezek a kapcsolatok megmaradjanak, ez sokszor nehezen kivitelezhető. A partnerségek egy része biztosan „átcsatornázzható” az Erasmus+ programba, és ez valószínűleg sokszor meg is történik. Azonban a harmadik szakaszra készülve célszerű lenne megoldani az EGT Alapból finanszírozott ösztöndíj programok folyamatosságát, akár erre elkülönített előlegekkel, (bilaterális) pénzügyi keretekkel.

Az intézmények, projektek szintje – Javaslato

A pályázati űrlapok kérdései és részletezettége arányos a támogatás mértékével. Ez alól egyedül a felsőoktatási mobilitás (M2) képez kivételt, ahol szöveges válaszokra, egy rövid áttekintés kivételével nincs szükség. Az Erasmus+ program felsőoktatási szektorának mintájára tulajdonképpen csak igénylést nyújt be az intézmény.

Ez a gyakorlat a következő pályázati szakaszba is továbbvihető, egy továbbfejlesztett beszámolási rendszerrel. A pályázás és a beszámolás is egy online felületen történt, ezt a gyakorlatot mindenképp tovább kell vinni, de ezeket a felületeket célszerű fejleszteni. A fejlesztés vonatkozik a technikai akadályok elhárítására, melyről több intézmény számolt be projektje lezárultával. Emellett szükség van a szélesebb körű, releváns és/vagy pontosított adatfelvétele, illetve a több formában, összevontan is kinyerhető és így könnyebben feldolgozható adatokra. Hiányzik ugyanis például a szakterületek egyértelmű azonosítása. Praktikus ötlet viszont, hogy a felsőoktatási intézmények röviden bemutatják a mobilitás során elért jó gyakorlatait.

Az intézményektől kapott visszajelzések³³ alapján az alábbi javaslatok átgondolásával a jövőben finomabban hangolható, fejleszthető a rendszer:

- > Külföldi partnerekkel való **kapcsolatfelvétel**: a visszajelzésekben kiderült, hogy sokszor még a személyes kapcsolat sem volt mindig garancia az intézmények közötti együttműködések elindítására. A norvég és liechtensteini intézmények sokszor nem reagáltak a megkeresésekre, amit részben a túltelítettségnek tudhatunk be, részben

pedig annak, hogy Közép-Európa nem feltétlenül vonzó számukra.

Megoldást itt valószínűleg a donor országok, illetve a koordináló szerv szolgáltathat: az Ösztöndíj programról szóló átfogó marketinggel, tájékoztatással, illetve a magyar intézmények fokozódó nemzetköziesítése és javuló reputációja javíthatja az együttműködési hajlandóságot.

Célszerű létrehozni egy partnerkeresési felületet európai szinten, amely megkönnyítené az intézmények egymásra találását.

Emellett az EGT Alap biztosíthat egy támogató levelet, amivel a magyar intézmények kopogtathatnak a donor partnereknél. Ez a 2009–2014-es szakaszban már megvalósult sok esetben. Továbbá érdemes lenne egyfajta EGT Ösztöndíj védjegyet, „label”-t bevezetni a program ismertebbé tétele érdekében.

- > Külföldi partnerek **motiválása** az együttműködésre: ez is részben a telítettségnek és túlterheltségnek köszönhető – a kapcsolat felvétele után több intézmény viszszalépett különböző adminisztratív okokra, terhekre hivatkozva. Ez megelőzhető azzal, ha fogadóként ők is részesülnek valamilyen juttatásban: például a mobilitás szervezése címen kapott támogatás motiváló lehet. Az egyik intézményi beszámoló hasznos információval szolgál ezen a téren: „...általánosságban nagyon nehéz az egyetemek közötti szerződés megkötése, mert a norvég egyetemeken számos nem működő szerződés jött létre, sezt kiküszöbölendő, már csak olyan intézményekkel szerződnek, ahol hosszú távú sikeres együttműködés tud megvalósulni”. Ez is csorbíthatja a donor országbeli szervezet motivációját. Tehát célszerű felülvizsgálni azt a gyakorlatot, hogy minden együttműködéshez intézményközi szerződés legyen szükséges. Érdemes meg-

vizsgálni, hogy kisebb léptékű együttműködéseknel (pl.: konferencián való részvétel) el lehet-e ettől tekinteni.

- > **Oktatási rendszerek azonosságai, különbségei.** Célszerű az oktatási rendszerben fellelhető azonosságokat és különbségeket már előre azonosítani, feltérképezni (pl.: szemeszterek kezdete/vége, kreditek beszámíthatósága – ezek szerepelnek jelen kéziratban is). Így megelőzhetőek az erről folyó levelezések, egyeztetések, a felek már az információk fényében indíthatják a kapcsolatfelvételt.

- > Az intézmények jelzései alapján az **adminisztratív terhek** riasztóak lehetnek a partnerek számára. Érdemes az EGT Alap Ösztöndíj program pénzügyi szabályait minél inkább egyszerűsíteni és közelíteni már meglévő, ismert ösztöndíj rendszerekhez (pl. Erasmus+). A túlzott adminisztrációt és utánajárást igénylő elemeket érdemes kigyomlálni a rendszerből. Illetve erre is megoldás lehet a fogadó fél számára biztosított adminisztratív átalány támogatás fogadás esetén is.

Vannak magyar sajátosságok is – kötelező magyar nyelvű szerződés megkötése az utalás indításához – amelyek további utánajárást és felülvizsgálatot igényelnek intézményi és/vagy rendszerszinten.

- > A program **futamidejének harmonizálása** az oktatási időszakokkal. Visszatérő panasz volt, hogy a program éppen a tavaszi félévben fejeződött be, ellehetetlenítve ezzel tanulói mobilitásokat, hiszen azok beszámíthatósága így nem volt biztosított. Ez adódik a jelen programciklus sajátosságából, amire várhatóan a jövőben nem kerül sor. A következő szakasz futamidejének rögzítésekor azonban szükséges figyelembe venni az oktatási intézmények számára korlátozó határidőket (szemeszterek kezdete, vége).

- > **Az elvárások, eljárások előzetes ismeretése.** Annak érdekében, hogy a pályázó intézmény felmérhesse a projekt elnyerésével járó előnyök mellett a kötelezettségeket is, szükséges a kapcsolódó dokumentumok teljes körű ismeretét biztosítani. Jelenti ez a szerződés, a beszámoló és egyéb szerződésből fakadó kötelezettségek pályázat előtti rendelkezésre bocsátását. A pályázó intézményeket további mintadokumentumok rendelkezésre bocsátásával lehet támogatni a sikeres megvalósításban.
- > Amennyiben lehetséges, célszerű a **támogatási tételek emelése** a mobilitások esetében, figyelembe véve a donor országok magas életszínvonalát. A releváns szolgáltatások (lakbér, megélhetés, étkezés, nyári egyetemek vagy konferenciák kurzusdíja stb.) áraihoz érdemes jobban közelíteni az ösztöndíj támogatási tételeit.

A **Felsőoktatási intézményközi együttműködések (M4)** egyértelműen sikernek tekintendők. Itt kivétel nélkül mindegyik projekt megvalósult úgy, hogy közben minimális támogatás maradt bent a rendszerben. Az egyetemek valószínűleg kiemelten keresik a hasonló együttműködési lehetőségeket, amelyeket az Erasmus+ csak korlátozottan tud támogatni és így az igényeket kielégíteni. Érdekes, hogy más kedvezményezett országok bevonásának lehetőségével nem éltek a nyertes pályázók, más magyar partnerek bevonásán kívül. Ezt a lehetőséget érdemes a jövőben jobban népszerűsíteni, illetve egy nemcsak a donorokra, hanem a programba bevont országokra vonatkozó partnerkereső felület is előmozdíthatná a szélesebb körű együttműködések.

A fenti nehézségekről elsősorban a felsőoktatási intézmények számoltak be a mobilitási projektek megvalósítása kapcsán. Hasonló tevékenységek valósultak meg **nem felsőoktatási intézmények szervezésében is (M3 oktatói tanulmányutak)**, de ott minimális visszajelzés érkezett ebben a témában. Vagyis a szakképzési, köznevelési intézmények és nonprofit szervezetek jóval kevesebb akadályba ütköztek a megvalósítás során. Mind a kapcsolatfelvétel, mind a kommunikáció is gördülékenyebben ment – hiszen ők szélesebb intézményi körből meríthettek, az oktatókat, szakértőket is könnyebben tudták mozgósítani. Arányában jóval kisebb volumenű volt az M3 pályázati keret, tehát általános következtetéseket csak korlátozottan lehet levonni. Érdemes figyelembe venni ezen tevékenységek viszonylag zökkenőmentes kivitelezését és eredményeit a következő programszakasz tervezésekor.

ÖSSZEKÖZÍTÉS

Összességében az Ösztöndíj program magyarországi megvalósulása sikeresnek tekinthető. Figyelembe véve olyan nem várt nehézségeket, mint a program felfüggesztése, az eredmények megfelelőek, egyes tevékenységek kifejezetten sikeresek és keresettek (M1, M4, és az M3 is annak tekinthető). Ahogy a kézirat elején is felvezettük, Magyarország és a donor országok oktatási rendszerei közötti kapcsolatot földrajzi tényezők akadályozzák, történelmi hagyományai nincsenek, nincs olyan pont, ami kifejezetten elősegítené a felek együttműködését, egy ilyen kifejezetten célzott ösztöndíj rendszeren kívül. Éppen ezért ez a program a jövőben is várhatóan kisebb volumenben és kisebb léptékben tud működni (sok kisebb intézményi pályázattal például), aggregát, horizontális rendszer létrehozása Magyarország és a donor országok között kevésbé kivitelezhető. Erasmus+ „típusú”

EGT Alap Ösztöndíj program a donorok és több kedvezményezett ország együttműködésében valósulhat meg, az egyes szakaszok közötti átmenetek áthidalásával.

A 2009–2014-es EGT Finanszírozási Mechanizmus Ösztöndíj program (HU08) keretében számos együttműködés, projekt valósult meg Magyarország és a donor országok között, melyek hozzájárultak mind a hazai, mind a norvég, izlandi és liechtensteini oktatás fejlődéséhez, erősítve a nemzetköziesítési folyamatokat, valamint sok esetben magas színvonalú, nemzetközi szinten is hiánypótló projektterméket létrehozva, Európa határain is átnyúló hatással és kiemelkedő nemzetközi érdeklődéssel övezve.

FÜGGELÉK

Fontosabb oktatással foglalkozó szervezetek országokként

Norvégia

Oktatási és Kutatási Minisztérium

Ministry of Education and Research

A teljes oktatási és képzési szektor a minisztérium felelősségi körébe tartozik. Ez magába foglalja az óvodákat, az általános iskolákat, a szakközépiskolákat és gimnáziumokat, de ide tartozik a felsőoktatás, a felnőttkori tanulás területe is, a kulturális intézmények és a kutatás is.

www.regjeringen.no/en/dep/kd/id586

Norvég Oktatási Minőségbiztosítási Ügynökség

NOKUT, Norwegian Agency for Quality Assurance in Education

Az Oktatási és Kutatási Minisztérium háttérintézménye a felsőoktatás minőségbiztosítása terén. A külföldi képzések elismerése, ellenőrzése is ezen szervezet feladata.

www.nokut.no/en

A Norvég Digitális Felsőoktatási Tanuláért Ügynökség

Norwegian Agency for Digital Learning in Higher Education

A szervezetet az oktatási minisztérium hozta létre azzal a céllal, hogy a felsőoktatást elérhetőbbé és nyitottabbá tegye elsősorban az oktatás rugalmasabb módszerein, az IKT technikák adekvát és kreatív használatán keresztül. A szervezet székhelye az UiT-n (Arctic University of Norway) van.

<https://norgesuniversitetet.no/about>

Égész Életen Át Tartó Tanulás Iroda (Norvégia)

Vox / Skills Norway

Az Oktatási és Kutatási Minisztérium háttérintézménye az egész életen át tartó tanulás területén. Célja az aktív állampolgárság, a foglalkoztathatóság és az oktatásban való részvétel növelése. A formális, informális és nem formális felnőtt oktatásban való részvételt, és az ezekhez való hozzáférést hivatalos reklámozni. A szervezet felelős a felnőttkori tanulásra vonatkozó európai cselekvési programért (*European Agenda for adult learning*).

www.vox.no/english

www.kompetansenorge.no/english

Norvég Oktatási és Képzési Igazgatóság

Norwegian Directorate for Education and Training

Az oktatási minisztérium háttérintézményeként az óvodai, általános és középiskolai oktatások fejlesztéséért felelős intézmény.

www.udir.no/in-english

Norvég Nemzetközi Oktatási Együttműködési Központ

Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU)

Norwegian Centre for International Cooperation in Education (SIU)

A SIU feladata az oktatás minden szintjén a nemzetközi együttműködések elősegítése. A szervezet célja a kooperációk támogatása, mobilitások előmozdítása, kulturális különbségek leküzdése. A szervezet hazai szakpolitikák megvalósításáért is felelős a nemzetköziesítés terén. A SIU koordinálja – többek között – az Erasmus+ programot Norvégiában.

www.siu.no/eng

Norvég Munkaügyi Szolgálat

Norwegian Labour and Welfare Administration (NAV)

A NAV feladata információt szolgáltatni és tanácsadást nyújtani a munkaerőpiac területén.

www.nav.no/en/Home

Izland

Oktatási, Tudományos és Kulturális Minisztérium

Ministry of Education, Science and Culture

A minisztérium felelősségi körébe az oktatás, a tudomány, a kultúra, média, sport és ifjúság területei tartoznak.

Feladatai az oktatás teljes spektrumát lefedik: a korai gyermekneveléstől a kötelező oktatáson át a középfokú és a felsőfokú oktatás, illetve a felnőttoktatás is ide tartozik.

<https://eng.menntamalaraduneyti.is>

Izlandi Kutatási Központ, Erasmus+ Nemzeti Iroda

Rannis, The Icelandic Centre for Research

A szervezet feladata az oktatás, a kutatás és innováció, illetve

a kultúra területén elérhető támogatások adminisztrációja. A Rannis felelős – más nemzetközi együttműködések mellett – az Erasmus+, a Horizon 2020 és a Kreatív Európa programokban való izlandi részvétel koordinálásáért.

<https://en.rannis.is>

Izlandi Oktatási Hivatal, Menntamálastofnun

Directorate of Education

Az oktatás minőségének fejlesztéséért és a szakpolitikákban és jogszabályokban meghatározott irányok eléréséért felelős intézmény. Feladata az izlandi nemzeti tanterv alapján megfelelő minőségű és változatos oktatási tananyag biztosítása, az iskolák előrehaladásának monitorozása, értékelése, hazai és nemzetközi értékelések (pl.: PISA) kivitelezése, oktatással kapcsolatos információk gyűjtése, értelmezése, elemzése és terjesztése a megfelelő szervezetek felé.

www.mms.is/directorate-education

Oktatási és Képzési Szolgáltató Központ

Fræðslumiðstöð atvinnulífsins /

Education and Training Service Centre

Munkáltatói szervezetek által létrehozott központ, ami a kormányzattal együttműködésben dolgozik, az alábbi területeken: oktatási tananyagok és leírások kidolgozása, a validáció megvalósulása érdekében módszerek és értékelési metódusok terjesztése, fejlesztés, életpálya-tanácsadás.

www.frae.is

IDAN Szakképzési Központ

IDAN's Vocational Education and Training Centre

Az IDAN az egyik legjelentősebb szakképzési centrum az autóipar, az építőipar és fémipar, nyomdászat, illetve a vendéglátás területén.

www.idan.is

Elektronikai Szakképzési Centrum

Fræðslumiðstöð rafíðnaðarins /Training centre

for electricity and electronics

Az IDAN mellett a másik jelentős szakképzési centrum, ami a villamosenergia és elektronika területét fedi le.

www.raf.is/is/skolinn/english

TOVÁBBI SZAKKÉPZÉSI CENTRUMOK

Sýni Research Centre

<http://syni.is>

Nýsköpunarmiðstöð Íslands

Icelandic Innovation centre

www.nmi.is/english

Lögregluskólinn

National Police College

www.logreglan.is

Brunamálaskólinn

Iceland Fire Service Technical College

www.mannvirkjastofnun.is/brunamalaskolinn

Þjálfunardeild Flugstoða

School for Air Traffic Controllers

Flugskóli Íslands

Icelandic Flight Academy

www.tskoli.is/flugskoli-islands

Keilir

Atlantic Centre of Excellence

www.keilir.net/flugakademia

Liechtenstein

Belügyi, Oktatási és Környezetvédelmi Minisztérium

Ministry for Home Affairs, Education and Environment
A minisztériumon belül az oktatási osztály felelős az iskoláztatásért, a felsőoktatásért. A szakmai képzés és a továbbképzés, a karriertanácsadás, a felnőttoktatás és a nemzetközi oktatási programokba való beágyazás is a feladatai közé tartozik.

www.regierung.li/ministries/ministry-for-home-affairs-education-and-environment

Oktatási Hivatal

Office of Education (Schulamt)

Az Oktatási Hivatal feladata a tervezés, a fenntartás és az (állami) iskolák fejlesztése. Ez a szervezet biztosítja a kapcsolatot a szak- és középiskolákban, a felsőoktatásban – Liechtensteinben és külföldön, ellátja a nemzetközi és a regionális együttműködésekkel adódó feladatokat.

www.sa.llv.li

Szakmai Oktatási és Pályaválasztási Hivatal

Amt für Berufsbildung und Berufsberatung

Személyre szabott szakmai alap- és továbbképzésben nyújt segítséget ez a szervezet. Pályaválasztási tanácsadást biztosít tizenévesektől kezdve a fiatal felnőttekig (25 éves korig) – munkaügyi, oktatási, képzési és fejlesztési kérdésekben nyújt segítséget. Ezen kívül az ABB munkaügyi információk központként is szolgál.

www.llv.li/#/12554/amt-fur-berufsbildung-und-berufsberatung

IRODALOMJEGYZÉK

Forrás – Norvégia

(a honlapok letöltése: 2017. július 4.)

Eurydice: webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Norway:Redirect

Spotlight on VET, 2016, NORWAY – Cedefop
www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/8109

The Education Mirror 2016, Norway, Norwegian Directorate for Education and Training
[http://utdanningspeilet.udir.no/2016/wp-content/uploads/2016/10/Utdanningspeilet_2016_en.pdf](http://utdanningsspeilet.udir.no/2016/wp-content/uploads/2016/10/Utdanningsspeilet_2016_en.pdf)
Norway: *VET in Europe: country report 2016*, Cedefop
www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/norway-vet-europe-country-report-2016

Education Policy Outlook Snapshot: Norway, OECD, 2015, www.oecd.org/edu/highlightsnorway.htm

Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe 2016, Eurydice Background Report to the Education and Training Monitor 2016, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/190EN.pdf

OECD Skills Strategy Diagnostic Report: Norway OECD © 2014, www.oecd.org/skills/nationalskillsstrategies/Diagnostic-report-Norway.pdf

OECD Economics Department Working Papers No. 1285, *Addressing the challenges in higher education in Norway*, Vassiliki Koutsogeorgopoulou, OECD, 2016
www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5jm0xf28vw8s-en.pdf?expires=1499181705&id=id&accname=guest&checksum=3E5DB540F4E631B7549B25F78E42C9E6

Norvég Oktatási és Kutatási Minisztérium:
www.regjeringen.no/en/aktuelt/fra-33-til-21-statlige-universiteter-og-hoyskoler/id2515995/

Norvég LLL iroda honlapja:
www.kompetans norge.no/English

Norwegian Centre for International Cooperation in Education (SIU) – Norvég Erasmus+ Iroda honlapja:
www.siu.no/eng

Norwegian Directorate for Education and Training honlapja: www.udir.no/in-english
Norwegian Agency for Digital Learning in Higher Education: <https://norgesuniversitetet.no/about>
Statistics Norway: www.ssb.no/en
www.studyinnorway.no

FELSŐOKTATÁSI ÁTALAKULÁS:

www.regjeringen.no/en/topics/education/higher-education/innsikt/struktur-i-hoyere-utdanning/need-for-reform/id2415316

www.regjeringen.no/en/aktuelt/fra-33-til-21-statlige-universiteter-og-hoyskoler/id2515995
www.regjeringen.no/en/aktuelt/clear-priorities-in-higher-education-and/id749226

Forrás – Izland

(a honlapok, dokumentumok letöltése: 2017. július 4.)

Eurydice: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Iceland:Overview>

Iceland: *VET in Europe: country report 2014*, Cedefop
www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/iceland-vet-europe-country-report-2014
Education Policy Outlook, 2016 április, OECD
www.oecd.org/iceland/Education-Policy-Outlook-Country-Profile-Iceland.pdf

Izlandi Oktatási, Tudományos és Kulturális Minisztérium honlapja: https://eng.menntamalaraduneyti.is/education-in-iceland/Educational_system

Statistics Iceland: www.statice.is

Euroguidance útmutató: *Educational and vocational guidance in Iceland*, Euroguidance Centre Iceland 2016, http://euroguidance.hrdc.bg/ed_files/file/Educational-and-vocational-guidance-in-Iceland.pdf

Fehér Könyv az oktatás fejlesztéséről (2014), https://eng.menntamalaraduneyti.is/media/frettir2015/Hvitbok_ENSKA_04.pdf

Education Policy Outlook Iceland, OECD, 2016, www.oecd.org/iceland/Education-Policy-Outlook-Country-Profile-Iceland.pdf

Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe 2016, Eurydice Background Report to the Education and Training Monitor 2016, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/190EN.pdf
www.iceland.is/the-big-picture/people-society/education
<http://study.iceland.is>

Forrás – Liechtenstein

(honlapok letöltése: 2017. július 4.)

Eurydice: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Liechtenstein:Overview>

Belügyi, Oktatási és Könyezetvédelmi Minisztérium:
www.regierung.li/ministries/ministry-for-home-affairs-education-and-environment/education
Liechtensteini Egyetem: www.uni.li/en
www.liechtenstein.li/en/education/higher-education
www.liechtenstein.li/en/education/school-system
Amt für Berufsbildung und Berufsberatung (ABB)
www.llv.li/#/12554/amt-fur-berufsbildung-und-berufsberatung

